

”Tää on näiden eläinten satumetsä”
-Päiväkodin yhteisöllisyyden kehittäminen
luovin menetelmin

Inkeri Jokivuo

2020 Laurea

A decorative horizontal bar at the bottom of the page, divided into three segments of different colors: pink, blue, and teal.

Laurea-ammattikorkeakoulu

**”Tää on näiden eläinten satumetsä”
-Päiväkodin yhteisöllisyyden kehittäminen luovin menetelmin**

Inkeri Jokivuo
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
Toukokuu, 2020

Inkeri Jokivuo

”Tää on näiden eläinten satumetsä” -Päiväkodin yhteisöllisyyden kehittäminen luovin menetelmin

Vuosi 2020 Sivumäärä 43

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli löytää menetelmä, jolla pystytään vahvistamaan yhteisöllisyyttä Norlandia-päiväkoti Tuulen lapsiryhmien arjessa. Kehittämisprojekti toteutettiin vuonna 2018 kuukauden mittaisena projektina. Yhteistyökumppaneina toimivat Norlandia päiväkoti Tuuli ja Hämeen ammattikorkeakoulun metsätalouden linja.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkittiin taide- ja luontokasvatuksen mahdollisuutta tukea lasten välistä ryhmäytymistä ja yhteisöllisyyttä. Viitekehikseksi tälle projektille valikoitui lapsen luonnollisia taipumuksia painottava Reggio Emilia-pedagogiikka. Reggio Emilia-pedagogiikan painotusten vuoksi luontevin valinta tutkimusmenetelmäksi oli toimintatutkimus. Reggio Emilia-pedagogiikan mukaisen taide- ja luontokasvatuksen myötä kehittämisprojektin fyysisiksi tavoitteeksi muodostui päiväkotiyhteisön yhdessä ideoima ja rakentama satumetsä. Satumetsä rakentui päiväkodin varastotilaan.

Tutkimuksen aineiston keräämisessä ja dokumentoinnissa käytettiin päiväkirjamerkintöjä, kuvausta ja videointia sekä sadutusmenetelmää. Lähimetsäretkillä lapset luontokokemusten avulla loivat yhteyttä toisiinsa sekä luontoon. Tämän jälkeen sadutuksen, videokuvan, äänimaailman, tarinoiden, valojen, tuoksujen ja kerättyjen luontomateriaalien sekä teatterinukkejen avulla lapset aktiivisina toimijoina osallistuivat projektiin. Näiden toiminnallisten ja taide- ja luontokokemusten ansiosta lapset kokivat arvostetuksi tulemista, sillä satumetsän lopullinen muoto syntyi täysin lasten omista lähtökohdista. Projektin lopussa myös vanhemmat pääsivät lastensa kanssa yhdessä kokemaan satumetsän.

Valikoitujen menetelmien myötä tässä yhteisessä kehittämisprojektissa opittiin toisten kuuntelua, huomioimista ja kannustamista. Myönteiset taide- ja luontokokemukset sekä yhdessä rakentaminen toivat päiväkotiin kaivattua yhteisöllisyyttä. Kehittämisprojekti vahvisti yhteisön vuorovaikutustaitoja, sekä rohkaisi varhaiskasvattajia ottamaan monipuoliset taide- ja luontokokemusmenetelmät tukemaan yhteisöllisyyttä, lasten kasvua sekä kehitystä päiväkotiarjessa.

Asiasanat: varhaiskasvatus, yhteisöllisyys, taidekasvatus, luontokasvatus, toimintatutkimus

“This is the fairytale forest of these animals” - Improving the community of the kindergarten with creative methods

Year

2020

Pages

443

The objective of this thesis was to find a method that can strengthen the sense of community in the everyday life of groups of children in the Norlandia Kindergarten. The development project was implemented in 2018 as a one-month project. The partners were the Norlandia Kindergarten and the forestry department of Häme University of Applied Sciences.

The thesis explored the possibility of art and nature education to support grouping and community in the form of a long-term development project. The frame of reference for this project is based on Reggio Emilia's pedagogy, which emphasises active projects and natural tendencies of a child. Due to Reggio Emilia's pedagogical emphasis, the most natural choice for the research method was action research. With art and nature education (in accordance with Reggio Emilia's pedagogy), the physical objective of the development project was a fairy-tale forest jointly built by the kindergarten community.

Diary entries, filming and videotaping, as well as a storytelling method were used to collect and document the research material. During the nearby forest trips, the children used nature experiences to connect with each other and with the nature. After this, through; storytelling, video, soundscapes, stories, lights, scents, and collected natural materials, as well as theatrical puppets, the children participated as active actors in the project. Due to these functional and art-based methods, the children felt valued, as the final shape of the fairy-tale forest was created entirely from the children's own starting points. At the end of the project, the parents also got to experience the fairy-tale forest with their children.

With the selected methods, this joint development project taught the children to listen, pay attention and encourage the each other. Positive art and nature experiences as well as co-building brought a much-needed sense of community to Norlandia Kindergarten. The development project strengthened community interaction skills and encouraged kindergarten instructors to adopt diverse art and nature experience methods to support children's growth and development in everyday life.

Keywords: early childhood education, community, art education, nature education, action research

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Tietoperusta	7
2.1	Yhteisöllisyyden toteutuminen varhaiskasvatuksessa	7
2.2	Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa	8
2.3	Reggio Emilia-pedagogiikka	8
2.4	Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa.....	10
2.5	Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa	11
3	Toimintatutkimus	12
3.1	Toimintatutkimuksen prosessikuvaus.....	13
3.2	Aineistonkeruumenetelmät	16
3.2.1	Eettisyys ja luotettavuus	16
3.2.2	Videointi ja valokuvaus	16
3.2.3	Sadutus ja draamatyöskentely.....	17
3.2.4	Muistiinpanot.....	18
4	Toiminnan kuvaus	19
4.1	Tavoitteet	19
4.2	Toteutus ja vaiheet	19
4.3	Metsän rakentaminen.....	20
4.4	Puu metsästä päiväkotiin	21
4.5	Taikapuun maalaaminen ja koristelu.....	24
4.6	Muu toiminta satumetsässä	27
5	Arviointi	28
5.1	Luovien toimintamenetelmien valinnan arviointi.....	28
5.1.1	Taidekasvatuksen arviointi.....	29
5.1.2	Luontokasvatuksen arviointi	30
5.2	Projektin vaiheiden arviointi	30
5.2.1	Suunnittelun arviointi	31
5.2.2	Toteutuksen arviointi	31
5.3	Aineistonkeruumenetelmien arviointi	32
5.4	Arviointi lasten osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä projektin aikana.....	34
6	Pohdinta	35
	Lähteet.....	37
	Kuviot	39
	Liitteet	40

1 Johdanto

On tärkeää, että jokainen yksilö tietää olevansa osa yhteisöä, hyväksytty ja arvokas juuri sellaisena kuin on. Näiden tunteiden vahvistaminen tukee ja vahvistaa myös yhteisöä ja näin yhteisten tavoitteiden onnistumista. Tunteiden lisäksi myös keskinäinen luottamus, avoin vuorovaikutus ja osallisuus tukevat yhteisöllisyyttä. (Edu 2013.) Lasten toimiessa yhdessä muiden kanssa ei ainoastaan tapahdu tietojen ja taitojen oppimista, vaan tärkeänä osana yhteisöllä lapsella myös muokkaantuu käsitys omasta minästä ja kuka hän on suhteessa toisiin ihmisiin. Lapsella vahvistuu käsitys omasta toimijuudestaan; siitä, että hänen tunteitaan, mielipiteitään, tietojaan ja taitojaan arvostetaan. Yhteisöllisyyden saavuttamisen mahdollistaa sen tietoinen rakentaminen yhdessä. (Ahonen & Majoinen 2013, 48-49.)

Opinnäytetyössä käsitellään päiväkodin yhteisöllisyyden merkitystä ja vaikutusta yhteisön jäsenten hyvinvointiin ja oppimiseen. Projektissa käsitellään taidekasvatuksen ja luontokasvatuksen mahdollisuuksia vahvistaa yksilön minäkuvaa sekä yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Toiminnan perustassa vaikuttaa Reggio Emilia-pedagogiikka. Projektin kautta pyritään selvittämään, onko pitkäkestoinen, luovin menetelmin toteutettu projekti hyvä keino tukea yhteisöllisyyttä. Antaako tällainen luova työskentely mahdollisuuden tukea yhteisön jokaisen yksilön omia tarpeita ja näin tukea ja vahvistaa yhteisöllisyyttä? Emilia-pedagogiikan mukaisen taide- ja luontokasvatuksen myötä kehittämisprojektin fyysiseksi tavoitteeksi muodostui päiväkotiyhteisön yhdessä ideoima ja rakentama satumetsä. Satumetsä rakentui päiväkodin varastotilaan.

Kehittämisprojekti toimi osana Norlandia-päiväkoti Tuulen ryhmien toiminnan kehittämistä. Toteutuksen aikaan yksikössä oli otettu suuria muutoksen harppauksia; muutoksia oli tehty niin ulkoiseen olemukseen kuin myös toimintaan. Päiväkodin henkilöstö oli vaihtunut jonkin verran ja lasten vaihtuvuus on yleisesti päiväkodeissa hyvin normaali ilmiö. Tällaisessa tilanteessa on tärkeää nostaa esille yhteisöllisyys ja sen vahvistaminen. Tavoitteet ja käytetyt menetelmät valikoituivat päiväkotiyhteisöstä esiin nousseiden tarpeiden pohjalta ja niihin pyrittiin löytämään toimivia toimintamalleja.

Kehittämisprojekti ja sen sisällöt antoivat monin eri menetelmin lapsille mahdollisuuksia tutkia, oppia ja kokea moniaistillisia elämyksiä. Näin lapset saivat konkreettisesti nähdä itse rakentamaansa ja ideoimaansa sekä jakaa siitä syntyneet ilo yhdessä.

2 Tietoperusta

Kehittämisprojektin ja opinnäytetyön tietoperustaksi valikoitui lasten osallisuutta sekä luovutta tukevat menetelmät ja pedagogiset suuntaukset. Reggio Emilia-pedagogiikan valikoitui useista pedagogisista suuntauksista sen osallistavan ja projektinomaisen näkökulman vuoksi. Taidekasvatuksen teoriat puolestaan pitävät sisällään monia elementtejä, joita tässä kehittämisprojektissa käytettiin niin työskentely- kuin aineistonkeruumenetelminä. Luontokasvatus löysi luontaisen roolinsa projektissa metsästä tuodun puun, satumetsän rakentumisen myötä sekä lukuisista satumetsässä käydyistä luontoon liittyvistä keskusteluista ja saduista.

2.1 Yhteisöllisyyden toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Yhteisö koostuu yksilöistä, joita usein yhdistää yhteinen tehtävä tai päämäärä. Yhteisössä yksilöt toimivat tavalla tai toisella yhdessä, mutta yhteisön olemassaolo ei kuitenkaan ole tae yhteisöllisyyden muodostumisesta. Yhteisöllisyys lisää yhteisön jäsenten sosiaalista ja henkistä pääomaa ja se vaatii syntyäkseen yhteisön jäsenten keskinäistä luottamusta, avointa kommunikaatiota, vuorovaikutusta sekä osallistumista. Yhteisöllisyyden kehittymisessä yksilöiden tunteet ovat tärkeässä asemassa, ja yksilön täytyy voida tuntea, että hän kuuluu yhteisöön. Toisin sanoen hänen tulee voida tuntea itsensä tarpeelliseksi, hyväksytyksi ja arvokkaaksi. (Kurki 2002, 45-50.)

Yhteisössä toimijoiden sosiaalinen toiminta on keskiössä, ja se tavoittelee ja jakaa yhteiset arvot ja päämäärät. Yhteisössä kasvetaan ja luodaan yhteinen normisto eli säännöt ja kaikkien tulee ymmärtää, miten yksilöiden tulee kyseisen yhteisön jäsenenä toimia näiden normien mukaisesti. Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta yhteisön muodostavat sen sisällä olevat yksilöt ja heidän väliset suhteensa. (Kurki 2002, 45-50.) Näiden elementtien ymmärtäminen on olennaista ennen päiväkotiyhteisöön liittyvän kehittämisprojektin aloittamista.

Tässä projektissa tarkastelun kohteena on lapsi, joten on keskeistä tarkastella myös lapsen yksilöllisyyttä ja osallisuutta yhteisössä. Päiväkotiyhteisön muodostaa aina joukko erilaisia ja yksilöllisiä lapsia, sekä aikuisia. Tämän sisäistäminen on olennaista, kun tavoitteena on yhteisön yhteisöllisyyden kehittyminen ja tukeminen.

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapselle suunnitelmallista ja kokonaisvaltaista hoitoa, opetusta ja kasvatusta. Lapsen ja koko perheen hyvinvoinnin edistäminen on varhaiskasvatuksen tärkeä tavoite. Tässä kokonaisuudessa pedagogiikka on tärkeässä asemassa. Kuitenkin oppimisen mahdollistumiseen vaaditaan sille suotuisa, hyväksyvä ja arvostava ympäristö ja ilma-
piiri. (Opetushallitus 2018.) Tässä päiväkodin yhteisöllisyydellä on merkittävä rooli.

Hyvin toimivassa yhteisössä lapsi voi kokea yhteenkuuluvuutta, yhteisiä tavoitteita ja tekemistä. Lapsi oppii samalla rakentamaan omaa minäkuvaansa yhteisön osana ja näin yhteisössä

lapsi määrittelee myös itsensä, niin yksilönä kuin yhteisön osana. Palkitsevaa lapselle on hyvä asema yhteisössä, ystävystyminen ja vastavuoroinen toiminta. Ne rakentavat tulevaa vahvaa minäkuvaa, mikä on olennaista tasapainoisessa varttumisessa kohti aikuisuutta. Toisaalta yhteisössä jatkuva torjutuksi tuleminen ja epäonnistumiset sekä ryhmäytymisongelmat voivat olla vaikeita asioita muuttaa ja ne voivat johtaa jopa syrjäytymiseen. (Ahonen & Majoinen 2013, 48-49.)

Lasten yhteisöllisyys kehittyy prosessina niin, että se rakentuu vähitellen yhteisen toiminnan ja yhdessä koetun avulla. Yhteinen toiminta koetaan merkitykselliseksi, kun siihen motivoidutaan ja yhteisössä toimitaan aktiivisesti. Silloin yhteisön mahdolliset konfliktitilanteet ja jännitteet voidaan välttää tai kestää paremmin ja yhteinen toiminta on mielekästä. (Ahonen & Majoinen 2013, 49-50.)

2.2 Osallisuuden toteutuminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa lasten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistaminen sekä niiden aktiivinen edistäminen nähdään tärkeänä osana varhaiskasvatusta (Opetushallitus 2018). Lapsen osallisuuden vahvistaminen ja sille mahdollisuuksien luominen on yksi kasvatuksen keskeisistä tavoitteista. Lapsi on aktiivinen toimija ja ajattelija, jolla on oikeus tulla kuulluksi ja nähdäksi parhaalla mahdollisella tavalla. Ajatellaan lapsella jo olevan tarvittavat tiedot ja kyky vaikuttaa omaan elämäänsä. (Roos 2015, 54.)

Osallisuuden edistämiseksi keskeisenä tavoitteena on vahvistaa lasten itseluottamusta, ajattelua aktiivisuutta ja toisten huomioon ottamista. Kasvattaja toimii lapsen rohkaisijana ja osallisuuden mahdollistajana. Kasvattaja pohjaa osallisuuden ratkaisun lapsen ikä- ja kehitystason mukaisesti. Omien ajatusten, mielipiteiden, havaintojen ja ideoiden kertomiseen innostetaan sekä rohkaistaan jokapäiväisessä arjessa. Nämä ovat myös tärkeä osa vuorovaikutustaitojen opettelua. (Roos 2015, 54.)

Vuorovaikutus toimiikin yhtenä osallisuuden kulmakivenä. Lapsen päiväkotiarjessa vuorovaikutus pitää sisällään ryhmätilanteet, lasten vertaissuhteet ja lapsen sekä aikuisen väliset suhteet. Näiden toteutumisen on tärkeää olla toista kuuntelevaa ja kunnioittavaa. Hyvän ja toimivan vuorovaikutuksen taustalla toimii hyväksyvä ilmapiiri ja yhteisö. Onnistunut vuorovaikutus ja hyvä yhteisö luovat mahdollisuuden lapsen aidolle osallisuudelle. (Roos 2015, 55-56.)

2.3 Reggio Emilia-pedagogiikka

Reggio Emilian perusajatuksena on lasta kuunteleva ja lasta kunnioittava suhtautumistapa. Kunnioittavan suhtautumistavan myötä pyritään siihen, että lapsi kokee itsensä tärkeäksi ja kokee voivansa vaikuttaa toimintaan. Kyseinen pedagogiikka näkee lapsen olevan luonnostaan ihmettelevä, utelias ja tutkiva olento, joka pohtii elämän merkitystä, toisia ihmisiä ja itseään

toisiin ja elämään nähden. Reggioilaisuus vaatii myös aikuiselta kykyä uteliaisuuteen, heittäytymiseen ja asettautumista tutkivan pedagogin rooliin. Tieto syntyy nimenomaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa ja ajatellaan, että oppiminen on yhteisöllinen ja sosiaalinen prosessi. Elämykselliset ja moniaistilliset tiedot syvenevät ja jäsentyvät lasten kanssa yhdessä käydyissä keskusteluissa, ja opetuksen runkona toimivat lasten omat ideat, kokemukset sekä mielenkiinto. (Paalasmaa & Heinimaa 2011, 275-282.)

Reggio Emilia-pedagogiikan perustana ovat yhteisön arvot, joita ovat kaikki elämän sadat kielet, kuten oppiminen, ilo, leikki ja tunteet. Samoin lähtökohtina ovat myös moninaisuuden kunnioitus, demokratia ja osallisuus sekä tietysti lasten ja aikuisten oikeus olla oman elämänsä tärkeimpiä toimijoita. Reggioilaisen toiminnan lähtökohtana ovat myös lapsen itse asettamat ongelmat ja lasta innostavat asiat sekä lasten kokemukset, mielenkiinto ja ideat. Näin ollen aikuinen ei esitä kysymyksiä, vaan auttaa lasta itse selvittämään vastaukset tämän omiin kysymyksiin. Yhteisöllisen ja sosiaalisen oppimisen ajattelussa tieto syntyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa, kun yhdessä ajatellaan, tutkitaan ja ratkaistaan. Lapset käyvät dialogia keskenään syventäen elämyksellistä ja moniaistillista tietoa. Samalla yhteisöllisyys kasvaa ja lapset oppivat tärkeitä sosiaalisia taitoja. (Reggioemiliayhdistys.)

Reggioilaisuudessa lasta kuunnellen ja kunnioittaen aikuisen on olennaista seurata lasten toimintaa, havainnoida ja kuunnella lapsia sekä luoda virikkeitä. Aikuisen tulee tiedostaa, millä tasolla kulloinkin lapsi on tiedoissa ja taidoissa. Tämä kautta löydetään juuri lapsia kiinnostavat tai ihmetyttävät asiat, joista usein saa alkunsa projektityöskentely. Projekteissa lapsi on aktiivinen toimija ja prosessointi on tärkeämpi kuin lopputulos; lapsi oppii etenemisensä suunnan itse. Näin lapselle kehittyy itseohjautuva, realistinen ja positiivinen minäkuva itsestä oppijana ja osallistujana. (Reggioemiliayhdistys.) Reggioilaisuudessa positiivista on nimenomaan projektityöskentelyn toimintamalli, sillä se on aktiivisesti lapsen niin sosiaalista kuin tiedollistakin kehitystä tukevaa. Sen avulla on hyvät mahdollisuudet luoda monipuoliset puitteet kasvulle ja lapsi oppii pitkäjänteisyyttä sekä asioiden yhteyksiä. Lisäksi se eheyttää lasten maailmankuvaa sekä kehittää yhteistyötaitoja, jotka Norlandia päiväkodin kehittämisprojektissa olivat olennaisena tavoitteena.

Reggio Emilia-pedagogiikka on myös ympäristöpedagogiikkaa. Siinä ajatellaan, että ympäristö opettaa lapsia ja vaikuttaa lapsen kehitykseen positiivisesti. Tärkeää on tehdä ympäristö erityisesti sellaiseksi, että siellä on mahdollista kohdata toiset lapset ja näin oppia yhdessä luonnosta sekä yhteisössä toimimisesta. Reggioilaisuus haluaa mahdollistaa luonnon ja erilaisten ympäristöjen tarjoamien spontaanien ja odottamattomien tilanteiden avulla kokemuksia monimerkityksellisyydestä, epäsäännönmukaisuudesta sekä muutoksesta. (Reggioemiliayhdistys.)

2.4 Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa

Taidekasvatus pitää sisällään muun muassa kuvataiteen, musiikin, käsityöt, liikunnan, lastenkirjallisuuden, tanssin ja draaman. Taidekasvatus on tätä kaikkea joko yksittäisenä tavoitteellisenä toimintana tai arjen hetkissä toteutettuna. (Ruokonen, Rusanen & Välimäki 2009, 10.)

Arjen keskellä toteutettu taidekasvatus voi tarjota pieniä, spontaaneja aistien vahvistamisen kokemuksia, keinoja rauhoittaa ja lohduttaa lasta. Lisäksi se voi antaa läheisyyttä tai sanoittaa tunteita. Taidekasvatusta voidaan ujuttaa arjen hetkiin myös spontaanisti muun muassa unilaulujen, pukemistorujen, lapselle hyräilyn tai keinuttamisen keinoin. Metsäretkellä voidaan yhdessä hämmästellä luonnon värejä, ääniä, tuoksuja ja koskettaa märkää sammalta.

Taidekasvatuksella voidaan myös helpottaa siirtymätilanteita tai vahvistaa lasten ja koko yhteisön keskinäisiä suhteita. Taidekasvatus on aikuiselle täydellinen väylä havainnoida lasta, hänen toimintaansa ja päästä syvälle lapsen maailmaan ja ajatuksiin. (Ruokonen ym. 2009, 53-54.) Taidekasvatuksen onnistumiselle onkin erityisen tärkeää, että aikuinen on hyvin sensitiivinen, sekä heittäytyy ja antautuu kyseiselle hetkelle. On tärkeää, että aikuinen suunnittelee ja ohjaa toimintaa lapsen oppimista tukevalla tavalla. Kasvattajan tulee kuitenkin myös toimia lapsen innostajana ja kannustaa lasta ilmaisemaan itseään taiteellisesti. Lapsen saadessa toteuttaa itseään luovin menetelmin ja itselleen mieluisin keinoin, hänen identiteettinsä ja hyvinvointinsa vahvistuvat. Lapselle itselleen myös selkiytyvät omat näkemykset, mielenkiinnonkohteet ja ajatukset näiden toimintojen kautta. (Ruokonen ym. 2009, 12-14.)

Taidekasvatuksen keinoin voidaan myös purkaa erilaisia tunteita, käsitellä keskinäisiä suhteita, kuten kiusaamista tai ystävyyttä. Erilaiset elämän haasteet, surut ja murheet voivat olla haastavia käsiteltäviä. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää löytää väylä niiden purkamiselle, keskustelemiselle ja jakamiselle. Taiteen keinoin voidaan osoittaa välittämistä, huolenpitoa, vahvistaa omaa ja toisen identiteettiä sekä minäkuvaa. Näin taide toimii terapeutisena menetelmänä varhaiskasvatuksessa. Jos lapselle on vahvistunut oma, ominainen taiteellinen tapa ilmaista itseään, voi se toimia työkaluna tunteiden purkamisessa ja käsittelyssä. Tämä voi olla kasvattajalle tai vanhemmalle väylä kohdata lapsi ja hänen tunteensa vaikeassa tilanteessa. (Ruokonen ym. 2009, 73-74.)

Oppimistilanne taidekasvatuksessa sisältää jo itsessään tärkeää sosiaalista kehittymistä. Yhteisön hyväksyvä ilmapiiri ja turvalliset olosuhteet luovat lapselle hyvät mahdollisuudet tähän kaikkeen. Innostava ympäristö luo hyvät puitteet taidekasvatukselle ja taidekasvatus puolestaan vahvistaa hyvää ilmapiiriä, toisten huomioimista sekä koko yhteisön hyvinvointia. (Ruokonen ym. 2009, 53.)

Taidekasvatus on oiva väylä oppia, kasvaa ja kehittyä sekä olla vuorovaikutuksessa niin itse itsensä kuin myös muiden kanssa. Taidekasvatus kehittää lapsen identiteettiä kuin myös

tämän kulttuuri-identiteettiä, joka on olennainen osa lapsen minäkuvaa osana yhteisöä. Taidekasvatus on lasten keskinäinen, mutta myös lapsen ja aikuisen välinen silta ymmärtää toisen maailmaa ja olla osa sitä. (Ruokonen ym. 2009, 5.)

2.5 Luontokasvatus varhaiskasvatuksessa

Maailmamme on kiireinen, ja harvoin on hetkiä rauhoittua. Jatkuvat visuaaliset ärsykkeet ja melu ylikuormittavat aistejamme. Näin aistimisen kyky heikkenee ja meidän voi olla yhä vaikeampi havaita, mitä ympärillämme tapahtuu. Ympäristökasvatuksen yksi olennainen tehtävä on ympäristöherkkyyden löytäminen. Kun ihminen kykenee kaikin aistein kokemaan ympäristönsä, voi hän tuntea olevansa osa sitä ja oppia havainnoimaan ja ymmärtämään sitä yhä paremmin. Sitä kautta oppii myös ymmärtämään itseään sekä yhteisöään. (Nordström 2004, 116.)

Luontokasvatuksen tavoite on luoda tunneside luontoon positiivisten kokemusten avulla. Näin opitaan tutkimaan luonnonilmiöitä, tieto luonnosta lisääntyy ja opitaan sen kautta pitämään luonnosta sekä itsestämme huolta. Lapsi saa luontokasvatuksen avulla mahdollisuuden tutustua luonnon ilmiöihin, tehdä löytöjä, ihmetellä ja tutkia luontoa omatoimisesti. Näin lapselle muotoutuu luonnollinen suhde luontoon. Hän oppii tekemään luonnon kannalta hyviä valintoja päivittäin sekä kunnioittamaan luontoa ja sen monimuotoisuutta. (Tuomaala 2002, 10.) Pienten lasten luontokasvatuksessa lapsia tulee kuitenkin innostaa luonnon parissa myönteisesti lähestyen, ei kuormittamalla lasta luontoa uhkaavilla asioilla. Näin lapselle kehittyy viihtyisää, mielenkiintoista ja kaunista ympäristöä kunnioittava asenne luontoa sekä lähiympäristöä kohtaan. Hänestä kasvaa vastuullinen ympäristöherkkä ihminen. (Niinikangas 2004, 24-25.)

Lapsen fyysinen ja sosiaalinen ympäristö vaikuttavat suuresti siihen, mitä hän huomaa ja painaa mieleensä. Kun lapselle tarjotaan tilaisuuksia nähdä ympäristöön liittyviä asioita, hän oppii itse käyttämään aistejaan, havainnoimaan ja ihmettelemään ympäristöään. (Nykänen & Kinnunen 1993, 22.) Esimerkiksi metsä avaa lapselle uuden ihmeellisen maailman, joka on täynnä elämyksiä ja kokemuksia. Luonto kasvuympäristössä innostaakin lasta tutkimaan ja ihmettelemään luontoa monipuolisesti. Luonnossa kuulee moninaisia ääniä, siellä tuoksuu ja metsät ovat täynnä monenlaisia tutkimusta innostavia onkaloita sekä muita luonnon muotoja. Luonnossa lapsi on luonnostaan tutkija, ja mielikuvituksen ja leikin kautta lapsi oppii luonnossa toimimista. (Keisteri-Sipilä 2017, 31-41.) Myös Reggio Emilia-pedagogiikka painottaa ympäristön, luonnon ja ympäristökokemusten merkityksellisyyttä oppimisessa (Reggioemiliayhdistys). Tämän takia luontokasvatuksen sisällyttäminen kehitysprojektiin tuntui luonnolliselta.

Toimintatutkimuksen satumetsä ja taikapuu mahdollistivat lapsien rakentaa ja elävöittää päiväkotiympäristöään luovasti sekä moniaistillisesti. Konkreettinen luontokokemus oikeassa

ympäristössä on ehdottoman tärkeää, mutta lapsen kehityksen ja kasvun kannalta on myös tärkeää, että hän saa itse vaikuttaa, koskettaa ja muokata ympäristöönsä tämän kaltaisen projektin avulla. Ihmettelyn kautta lapsi voi tehdä monenlaisia uusia havaintoja. Näin lapset oppivat esimerkiksi, mitä lähiluonnosta saa ottaa ja mitä tulee jättää luontoon.

3 Toimintatutkimus

Toimintatutkimus on prosessinomainen ja ongelmasuuntautunut tutkimusmenetelmä, jonka tavoitteena on kehittää tutkimuskohdetta parempaan suuntaan ennalta määritellyssä aikakehyksessä, sekä mahdollistaa kehityksen jatkuminen tutkimuksen päätyttyä. Näin tämä tutkimusmenetelmä pyrkii kerätyn tietoperustan ja käytännössä toteutetun toiminnan yhdistämisen avulla kehittämään esimerkiksi ihmisten kommunikointia ja toimimista yhteisönä. (Heikkinen, Huttunen & Moilanen 1999, 27.) Toimintatutkimuksen käytännölläheisyys, tutkimuksen ja toiminnan linkittyminen sekä yhteisölliset ja sosiaaliset tavoitteet olivat olennainen peruste valintaani kyseisestä tutkimusmenetelmästä. Ne tukevat alkuperäisiä päiväkotien Norlandian kehitystavoitteita sekä Reggio Emilia-pedagogiikan yhdessä kokemisen ja oppisen piirteitä.

Toimintatutkimuksessa tutkijan rooli on erilainen kuin monissa muissa tutkimusmenetelmissä. Tutkija osallistuu aktiivisesti tutkittavien kanssa kohteena olevaan kehittämisprojektiin, ja näin yhdessä tutkittavien kanssa mahdollistaa kehityksen tapahtumisen tiiviissä dialogissa. (Kuusela 2005, 53.) Tasavertainen vuorovaikutus ja yhteistyö tutkittavan kohteen kanssa jättää tutkijalle roolin, jossa keskeistä on otollisten olosuhteiden luominen kehitykselle sekä kohteen ohjaaminen aiheeseen. Tutkijalla tulee olla erityistä herkkyyttä tunneälyyn ja halua muutokseen, uuden luomiseen sekä yhteistyöhön. (Kuula 1999, 94 - 99.) Toimintatutkimuksessa voidaan eläytyä osallistujien kokemuksiin, mutta tutkimustilannetta tulee samalla arvioida etäämmältä kriittisesti ja neutraalisti. (Huovinen & Rovio 2008, 101-102.) Toimintatutkimus onkin muutosvalmiuteen ja aktiiviseen kehittämiseen perustuva yhteisöllinen oppimisprosessi, jossa vuorovaikutuksella on suuri rooli (Kiviniemi 1999, 63-81).

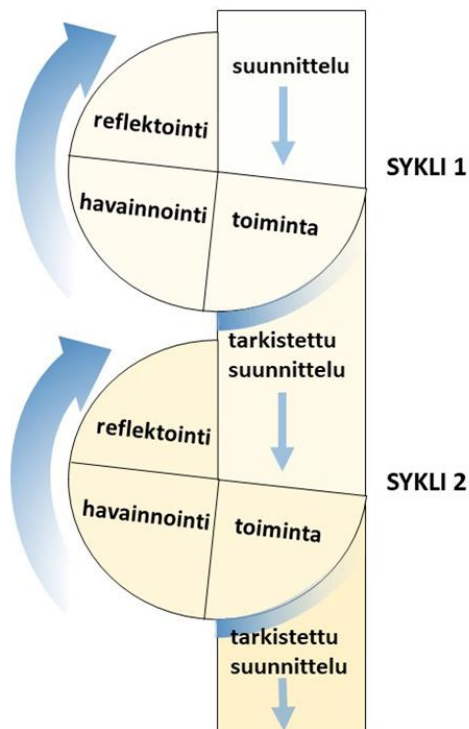
Toimintatutkimus etenee vähitellen monen vaiheen kautta tapahtuvana kehittämisprosessina. Prosessiin kuuluu seuraavat vaiheet; suunnittelu, toteutus, havainnointi ja reflektointi. Kokeemukset, tutkimustehtävät ja aineistonkeruu täsmentyvät prosessin edetessä sen eri vaiheissa ja niistä saatua aineistoa hyödynnetään reflektiivisesti toiminnan muuttamiseksi sekä uusien käytäntöjen luomiseksi yhteisössä. (Kiviniemi 1999, 63-81.) Toimintatutkimukseen liitetään usein käsitteet sosiaalisten ryhmien sekä arjen toimintojen tutkiminen, arvioiminen ja muuttaminen, osallisuuden ja yhteisöllisyyden keskeinen rooli sekä toimintaan sitoutuminen (Kuusela 2005, 65). Kaikki nämä elementit ovat satumetsä-kehittämisprojektin keskeisiä teemoja.

Juuri reflektointi on olennainen ja jatkuva osa toimintatutkimusta sen muutoshaluisen luonteen vuoksi. Reflektion avulla toimintamallia arvioidaan, kehitetään ja testataan käytännössä, jolloin tutkitaan, miten oppiminen ja eri osapuolten näkemykset ja kokemukset ovat kehittyneet prosessin edetessä. Näin projektia ja sen toimintamenetelmiä muokataan reflektion avulla koko kehitysprojektin ajan. (Kuusela 2005, 65.) Reflektointi yhdessä osallistujien kanssa on keskeistä, ja kenttävaihe tutkimuksessa on hedelmällisintä osallistujien tasavertaisen vuorovaikutuksen toteutuessa. (Huovinen & Rovio 2008, 101-102.)

Varhaiskasvatukseen liittyvien kehittämisiongelmiin kehittämisen keskeinen toiminta on jatkuva reflektointi, ja se on myös toimintatutkimuksen olennainen lähtökohta. Reflektion avulla tutkijana pyrin tarkastelemaan toimintaprosessia, löytämään uusia näkökulmia ja selvittämään, miksi mikäkin toimii vai toimiiko ollenkaan. Myös Reggio Emilia-pedagogiikan projektityöskentelylähtöisyys on selkeä linkki ja peruste toimintatutkimuksen soveltamiseen tässä kehittämiprojektissa.

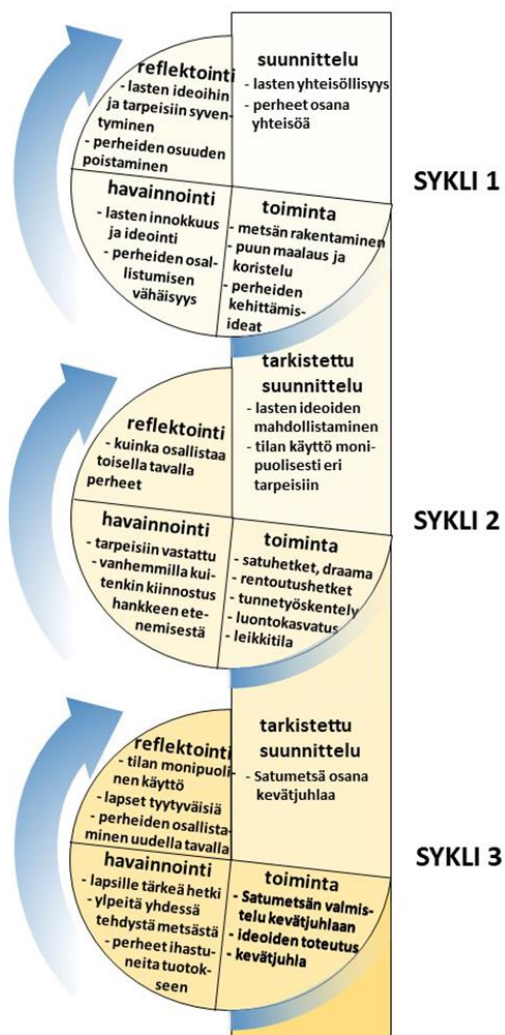
3.1 Toimintatutkimuksen prosessikuvaus

Toimintatutkimusta kuvataan syklisesti (Kuvio 1). Kuten aiemmin mainittiin, toimintatutkimuksen prosessiin liittyy vahvasti suunnitellun toiminnan reflektointi ja sen mukainen toiminnan kehittäminen ja muokkaaminen. (Toimintatutkimuksen menetelmäopas.)

Kuvio 1: Toimintatutkimuksen syklien kuvaus (Tiainen, Aittoniemi, Haukijärvi & Yli-Karhu 2015).

Reflektointia tehdään dokumentoiduiden havaintojen pohjalta, ja se voi tuottaa uudelleen-suunnittelun tarpeen, jolloin toimintaa muokataan uuteen suuntaan. Tällöin alkaa seuraava sykli, jossa toteutuu sama prosessin kaava; uudelleensuunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi. Tätä syklien eteenpäin vievää prosessia kuvataan kehityssykliksi (Kuvio 1). Kehitys voi viedä aikaa, sillä kehityssykli voi tuoda esiin uusia haasteita tai lisää kehityssuunnitelmia. (Toimintatutkimuksen menetelmäopas.)

Kuvio 2: Satumetsä-projektin toimintatutkimuksen kuvaus sykleissä soveltaen (Tiainen ym. 2015).

Satumetsä-kehittämisprojektia kuvattiin (Kuvio 2) toimintatutkimukselle ominaisella syklisellä prosessikuvauksella (Kuvio 1). Projektin kehitystä kuvataan kolmessa syklissä, joissa merkittävimmät kehityssuunnat ovat esillä.

Alussa suunnitelmana oli selkeästi lasten yhteisöllisyyden vahvistaminen. Lasten yhteisöllisyyden ohella haluttiin osallistaa perheitä ja päiväkodin henkilökuntaa yhteisöllisyyden kehittämisessä. Heitä pyydettiin tuomaan puun oksille ajatuksia ja ideoita päiväkodin kehittämiseen liittyen. Hyvin pian kuitenkin havaittiin heidän omaehtoisen osallistumisensa olevan vähäistä, ja lähes ainoa selkeä toive vanhemmilta oli: ”lasten tyytyväisyys päiväkodin arjessa”. Projekti opetti siis, että projektin alussa aikuisten osallistaminen projektiin ei toteutunut suunnitellusti. Kuitenkin päätavoitteet olivat suunnattu lapsiin, joten tämä muutos ei ollut merkittävä.

Tämän jälkeen projektin tavoitteita uudelleensuunnattiin. Vähentämällä perheiden ja henkilökunnan osallisuuden merkitystä oli mahdollisuus enemmän paneutua tähän vanhemmilta esiin tulleeseen tärkeimpään toiveeseen. Reggio Emilia-pedagogiikan mukainen lapsilähtöinen toiminta osoittautui siis oikeaksi valinnaksi. Lasten omista lähtökohdista kumpuavaa lasten tyytyväisyyttä satumetsä-projektilla pyrittiin nimenomaan lisäämään sekä tunnistamaan väyliä ja toimintatapoja sen vahvistamiseksi. Vahva ja hyvä yhteisöllisyys tuo turvan sen jäsenten yksilölliselle hyvinvoinnille, kehitykselle ja oppimiselle. Tämä kaikki tukee lasten tyytyväisyyttä päiväkodin arjessa. (Reggioemiliayhdistys.)

Toinen merkittävä kehityssuunta oli nähtävissä projektin keskivaiheilla. Taikapuu ja satumetsä oli jo saatettu valmiiksi, mutta lapset palasivat puun äärelle uusien ideoiden kanssa kuitenkin yhä uudelleen. Selvästi into ja halu toimia satumetsässä oli yhä vahvana yhteisössä. Tämä havainnon pohjalta mietittiin, etsittiin ja kehitettiin tilalle uudenlaisia käyttötarkoituksia. Satumetsää yhdisteltiin yhä vahvemmin päiväkodissa yleisesti käynnissä olevaa kestävän kehityksen teemaa, ja metsää päädyttiin hyödyntämään monipuolisena oppimisympäristönä. Metsään piilotettiin erilaisia esineitä kierrätettäväksi, aiheeseen liittyvää kirjallisuutta luettiin, monenlaista tietoa etsittiin yhdessä lasten kanssa ja syvennyttiin pohtimaan yhdessä aiheeseen liittyviä kysymyksiä. Näin saatiin myös luontokasvatuksen jatkuvammaksi osaksi kehittämishanketta.

Opetuksellisen näkökulman lisäksi tilaa hyödynnettiin myös esimerkiksi rentoutumiseen ja satuhetkiin sekä musiikkimaalaukseen. Päiväkodin arjessa oli hetkiä, jolloin lapsi tarvitsi pysähtymistä, irrottautumista ryhmästä, lepohetkeä ympäristön ärsykkeiltä tai jakamattoman huomion hetkeksi aikuiselta. Satumetsä, sen rauha ja moniaistillisuus tarjosivat puitteet tähän. Alkuperäisen projektin loputtua, alettiin siis luontaisesti kehittämään tilalle uusia käyttötarkoituksia lasten erilaisten tarpeiden pohjalta.

Projektin edetessä, projektin alun päätelmien vastaisesti, vanhemmat olivat lasten innostuksen ja ylpeyden myötä erittäin kiinnostuneita projektin etenemisestä. Kolmannessa syklissä vahvistettiin perheiden osallisuutta tulevan kevätjuhlan avulla. Satumetsästä tuli yksi osa kevätjuhlan ”toimintapisteitä”. Lapset saivat tuoda vanhemmat kurkistamaan heidän omaan satumetsäänsä, ja tämä oli lapsille tärkeä hetki, sillä he olivat ylpeitä aikaansaannoksistaan.

3.2 Aineistonkeruumenetelmät

Varhaiskasvatussuunnitelmassa edellytetään käyttämään erilaisia pedagogisen dokumentoinnin prosesseja tiedonkeruumenetelminä taltioimaan tietoa lapsesta, tämän kehityksestä sekä kiinnostuksen kohteista. Dokumentoinnin tehtävä on mahdollistaa kasvatusyhteisön oppia lasten yksilöllisyydestä sekä lasten välisistä kaverisuhteista ja ryhmädynamiikasta. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37-38.)

Kehittämiprojektiin valikoitui aineistonkeruumenetelmät, jotka ovat monipuolisia ja tehokkaita keinoja dokumentoida prosessia, mutta jotka myös inspiroivat lapsia löytämään uusia näkökulmia, ihmettelemään ja yllättymään, sillä reggiolaisuuden periaatteiden mukaisesti kasvattajalla oli rooli luoda otolliset puitteet lapsilähtöiseen projektiin, jossa lapset itse rakentavat haluamansa ja tarvitsemansa merkityksen satumetsälle. Seuraavissa kappaleissa avataan näitä aineistonkeruumenetelmiä enemmän.

3.2.1 Eettisyys ja luotettavuus

Aineistonkeruun eettisyyden kannalta tärkeää oli huomioida, että kaikilta osapuolilta pyydettiin lupa projektiin osallistumisesta ja sen dokumentoinnista. Jokaista perhettä ja henkilökunnan jäsentä informoitiin kirjallisesti projektin aikataulusta, tarkoituksesta, toteutusmenetelmistä ja vapaaehtoisuudesta (Liite 1).

Avoimuus ja läpinäkyvyys olivat tärkeitä elementtejä koko prosessin ajan, jotta projektin tarkoitusperät olivat mahdollisimman selkeitä kaikille osapuolille. Olennaista oli myös, että vanhemmille ja henkilökunnalle oli selvää tutkimuksen tuottamien tulosten olevan nimenomaan päiväkodin kehittymistä varten. Toimintatutkimuksen periaatteiden mukaisesti dialogi ja vuorovaikutus toimintatutkimuksen toteuttajan, henkilökunnan ja vanhempien välillä pysyi aktiivisena koko kehittämisprojektin ajan. Tämä takasi läpinäkyvyyden toteutumisen, eikä vanhemmille jäänyt epätietoisuutta siitä, miten projekti etenee ja miten heidän lastensa toimia on dokumentoitu kehitysprojektia varten.

3.2.2 Videointi ja valokuvaus

Videointi ja valokuvaus kuuluvat niin sanottuihin visuaalisiin aineistonkeruumenetelmiin, ja ne kuuluvat olennaisena osana varhaiskasvatuksessa toiminnan ja kasvatustyön suunnittelemisen kehityksen viestinnässä huoltajien ja henkilöstön välillä (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 34). Ne ovat hyviä menetelmiä dokumentoida lasten ajatuksia sekä ryhmädynamiikkaa mahdollistaen tehokkaan reflektoinnin ja näin ollen kehittämisprojektin sisältöjen ja menetelmien muokkaamisen lasten tarpeiden ja kiinnostusten mukaiseksi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 37).

Kehittämiprojektin videointiin pyydettiin asianmukaisesti vanhemmilta lupa ja selvennettiin, että tuotos on osoitettu vain heidän ja henkilökunnan nähtäväksi projektin jälkeen. Videoinnissa ja sen koosteessa olin tarkkaa, että vain luvan antaneiden perheiden lapset olivat siinä nähtävissä.

Videointi ja valokuvaus välittivät satumetsän tunnelmaa, valoja, varjoja ja äänimaailmaa. Lasten ilmeet ja eleet sekä vuorovaikutus toisten lasten kanssa taltioitui tehokkaasti, ja niitä oli helppo observoida sekä arvioida näin jälkikäteen. Videointi toimi myös tukena sadutus- ja keskustelutilanteissa, sillä sen avulla pystyin paremmin keskittymään läsnäolevaan kuunteluun ja keskusteluun. Videointi vapautti aikaa hyvin lasten keskinäisten vuorovaikutustilanteiden havainnointiin ja projektiin osallistumiseen.

3.2.3 Sadutus ja draamatyöskentely

Sadutus on sosiaalinen tilanne, jossa luotetaan lapseen, hänen ajatuksiinsa sekä haluun ilmasta itseään. Aikuisen tehtävänä on kuunnella ja arvostaa lapsen sanottavaa, sekä rakentaa yhteisöllisyyttä, luottamusta ja kuuntelemista arvostava ilmapiiri. Sadutuksen avulla lapset oppivat itseilmaisua, vastavuoroisuutta ja toisen arvostamista. (Karlsson 2014, 14-22.)

Draamakasvatuksen avulla voidaan leikinomaisesti käsitellä tärkeitä asioita. Siinä yhteisö yhteisestä sopimuksesta muokkaa tilanteen ja ajan kuvitteelliseksi. Tässä tilassa on helpompi lähestyä vaikeita asioita tarinan, laululeikkien, musiikin, liikunnan, tanssin ja esiintymisen avulla. Kun lapsi kehittyy roolileikki vaiheeseen, voidaan ottaa enemmän draamallisia työkaluja käyttöön. Draamakasvatuksen ja ilmaisun muotojen avulla tuetaan lapsen myönteistä minäkäsitystä, yhteisöllisyyttä, kehollisuutta, tunneilmaisua ja mielikuvituksen käyttöä. Draamakasvatuksen keinot mahdollistavat siis erilaisten asioiden ja ilmiöiden käsittelyn toiminnallisin keinoin. (Ruokonen ym. 2009, 30-32.)

Lapsella on oikeus omiin ajatuksiin ja niiden esilletuomiseen sekä oikeus tulla kuulluksi. Sadutus on myös menetelmä, joka luo mielekkään yhteisöllisen tilanteen, jossa lapset kohtaavat toisensa omassa maailmassaan. Satujen hassut käännekohdat saavat lapset nauramaan ja jakamaan yhdessä sen tuoman ilon. Lapsilla on sisällään valtava mielikuvituksen voima, joka pääsee valloilleen, kun sille annetaan aika ja mahdollisuus. Sadutus ohjasi projektityöskentelyssä havainnoimaan, syventymään ja refleктоimaan lasten ajattelua ja toimintaa.

Draamakasvatus toimi sadutuksen tukena. Lapset toivat omia pehmoleluja satumetsään asutamaan. Metsässä oli lisäksi erilaisia käsinukkeja, joita luontaisesti alettiin käyttää itseilmaisun tukena (Kuva 3). He alkoivat hyvin nopeasti leikkimään käsinukeilla ja tarina alkoi muodostua luontaisesti. Näin käsinuket ja pehmolelut tukivat vastavuoroista leikin ja tarinan kehittymistä. Lapset siis loivat itse kysymyksiä, tarinoita ja ihmetyksen aiheita nukkien

avulla, ja näin reggiolaisuuden hengessä etsivät aktiivisina toimijoina vastauksia heitä pohdituttaneisiin kysymyksiin yhdessä toisten kanssa.

Kuva 3: Satumetsässä käytettiin monenlaisia käsinukkeja

3.2.4 Muistiinpanot

Päiväkirjamerkintöjen tekeminen on toimintatutkimukselle ominainen aineistonkeruu- ja dokumentointimenetelmä. Olennaista muistiinpanojen kirjaamisessa on järjestelmällisyys ja suunnitelmallisuus. Muistiinpanoja kirjaamalla tutkija pystyy helpommin jäsentämään ajatuksiaan sekä pysyy ajan tasalla projektin etenemisestä ja tunnelmista. Lisäksi tutkimuspäiväkirja voi myös sisältää esimerkiksi kysymyksiä ja palautetta, sekä erilaisia yhteenvetoja ja oivalluksia. (Huovinen & Rovio 2008, 106-107.) Koko projektin läpi pidettävät päiväkirjamerkinnot edesauttoivat löytämään vastauksia kehittämisprojektin alkuperäisiin tutkimuskysymyksiin: Onko luovin menetelmin toteutettu projekti hyvä keino tukea yhteisöllisyyttä? Pystyykö projektissa tukemaanyhteisöllisyyden lisäksi yhteisön jokaisen yksilön omia tarpeita ja identiteetin kehittymistä?

Muistiinpanojen kirjaaminen projektin alun suunnittelusta aina projektin päättymisen jälkeisiin ajatuksiin asti oli tärkeä työkalu itsereflektiolle, projektin kehittymiselle ja sen reflektoinnille. Reflektointi opetti ideoimaan ja hyödyntämään monipuolisesti erilaisia luovia menetelmiä sekä kehittämään keinoja löytämään toteutuskeinoja lasten ideoille. Muistiinpanojen avulla oli helpompi myös tunnistaa käytössä olevista toimintatavoista kehittämisen kohteita ja

vastaavasti toimintatapoja, jotka olivat hyviä ja niiden käyttöä oli hyvä vielä vahvistaa ja toistaa uusissa tilanteissa.

4 Toiminnan kuvaus

Tämä projekti toteutettiin vuonna 2018 yhteistyössä Norlandia-päiväkoti Tuulen ja Hämeen ammattikorkeakoulun metsätalouslinjan kanssa. Projektin toteutettiin työelämän kehittämisen-työharjoittelun ohella. Tämä projekti on toiminut myös osana työharjoittelun kehittämistehtävää.

Satumetsä-projekti oli kuukauden kestävä luovin menetelmin toteutettu kehittämisprojekti, jonka tavoitteet, toteutus ja lopputuotos muokkaantuivat toimintatutkimuksen syklisellä periaatteella. Jatkuva reflektointi siis muokkasi kehitysprojektia vastaamaan kohderyhmän tarpeita. Reggio Emilia pedagogiikan mukaisesti lasten ideointi, innostukset ja oivallukset johdattivat projektia eteenpäin ja osaltaan myös auttoivat minut löytämään projektille uudenlaisia tavoitteita matkan varrella.

4.1 Tavoitteet

Kehittämisprojektin keskeinen tavoite oli päiväkoti Tuulen yhteisöllisyyttä vahvistavien keinojen tunnistaminen ja niiden lisääminen jokapäiväiseen arkeen taide- ja luontokasvatuksen keinoin. Toimintatutkimukselle ominainen projektityöskentely jatkuvassa dialogissa kohderyhmän kanssa mahdollisti ajan ja paikan oppia sekä kehittyä yhdessä. Tiede- ja luontokasvatukseen painottuvan kehittämisprojektin avulla haluttiin vahvistaa yhteisön yhteenkuuluvuuden tunnetta ja tunnistaa keinoja sen saavuttamiseen. Nämä tavoitteet pohjautuivat päiväkotiyhteisön esiinnousseista tarpeista.

Laajemmin tarkasteltuna tavoite oli päiväkoti, jossa niin lapset kuin aikuiset voivat hyvin yksilöinä ja yhteisönä. Tämän tavoitteen tulisi tietysti olla jatkuvaa ja siihen tarvitaan monenlaisia toimia, ja tämän kehittämisprojektin tavoitteena oli aloittaa tämä kehityssuunta. Luovia menetelmiä hyödyntävä kehittämisprojekti antoi jokaiselle yksilölle mahdollisuuden vapaasti löytää oma tapansa osallistua projektiin.

4.2 Toteutus ja vaiheet

Satumetsä kehittämisprojekti oli monivaiheinen prosessi, jonka tavoitteena oli edetä lasten ehdoilla. Alkuperäinen tavoite oli lasten ideoiden pohjalta luoda yhdessä moniaistillinen tila, jossa pystyi kuulemaan, koskemaan, näkemään ja haistamaan luonnon elementtejä. Lapset olivat alusta loppuun asti luomassa ja käyttämässä moniaistillista satumetsää. He pohtivat ja keskustelivat miltä metsä näyttäisi, mitä siellä kasvaisi ja kuka siellä asustaisi. Satumetsään

”kasvatettiin” taikapuu, joka alkoi tuottaa kasvustoa ja hedelmää. Lapset toivat kotoa leluja asustamaan metsään ja osallistuivat sen ideoimiseen ja rakentamiseen.

Jokapäiväinen työskentely päiväkodin arjessa mahdollisti projektin pitkäkestoisuuden ja tilan spontaanin hyödyntämisen lopulta moniin eri tarkoituksiin lasten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Projektin edetessä satumetsää hyödynnettiin moniin eri tarkoituksiin. Satumetsässä maalattiin, askarrettiin, sadutettiin ja tarinoitiin. Siellä luettiin kirjoja, rentouduttiin ja leikkittiin. Siellä pohdittiin luonnon kiertokulkua ja puiden monikäyttöisyyttä. Videoita metsurin työskentelystä ja majavien elämästä katseltiin pitkiä aikoja suurella innolla. Metsässä opetettiin kierrättämistä etsimällä satumetsään eksyneitä roskia ja laittamalla ne oikeaan kierrätysastiaan. Satumetsässä harjoitettiin myös ystävien auttamista metsäaiheisten tunnetaitosatu-
jen avulla. Reggio Emilia-pedagogiikan lähtökohtien mukaisesti koko projektin ajan yhdessä tekemällä ja kokemalla harjoitettiin sekä opittiin muiden sekä itsemme huomioimista, kuuntelua ja kehumista.

4.3 Metsän rakentaminen

Kehittämiprojektin alussa rakennettiin yhdessä lasten kanssa moniaistillisen tilan, josta luotiin heidän toiveidensa näköisen satumetsän. Lapset pääsivät mukaan niin ideointiin kuin myös tilan rakentamiseen. Tilasta tehtiin moniaistillisen luontoäänien, valokuvien, videokuvan, valojen, kankaiden ja luonnonmateriaalien sekä -tuoksujen avulla. Tekemisen ohella pohdittiin jatkuvasti yhdessä, miltä metsässä tuoksuu, miltä siellä tuntuu kädellä kokeillessa ja mitä ääniä kuuluu.

Jokaiselle lapselle tarjottiin osallistumista oman kehitystason ja kiinnostuksen kohteiden mukaisesti. Pienimmät saattoivat tulla hetkeksi istuskelemaan sylissä tähtitaivaan alle ja nuuski-
maan puun kaarnaa. Esikouluikäiset lapset puolestaan saattoivat haluta harjoitella kankaiden ompelua ja tähtivalojen asettelua metsäteltan kattoon. Esikouluikäiset harjoittelivat myös kirjoittamista satumetsän oveen kirjoitetun tekstin muodossa. Toiset lapset intoutuivat rakentelun lomassa leikkimään olevansa metsässä asuvia Ninjoja. Tälle kaikelle annettiin tila, aika ja mahdollisuus. Mitä enemmän lapset innostuivat ja uppoutuivat tilassa, sen paremmin projektimme synnytti onnistumisen kokemuksia ja yhteisöllisyyden tunnetta.

Satumetsä luotiin päiväkodin varastotilaan, joka osaltaan mahdollisti rauhan ja irrallisuuden päiväkodin arjesta. Lapsista oli jännittävää nähdä, kuinka entuudestaan tuttu varasto muuttuikin vähitellen aivan eri paikaksi. Aurinkovarjo painojalkoineen toimi satumetsän koossa pitävänä runkona (kuva 4). Samassa kuvassa on nähtävissä tilan erittäin rajallinen mittakaava. Tilan etualalle jäi tilaa videoiden projisointiin seinälle. Metsässä istuen voitiin katsella kuvia. Kankaat kiinnitettiin varjon ympärille seiniksi ja valot tähtitaivaaksi kattoon (kuva 5). Tummat luonnonläheiset seinäkankaat loivat intensiivisen tilantunnon valojen kera, ja samalla

varasto katosi kankaiden piiloon. Kun seinät olivat koossa, alkoi lasten kanssa satumetsän rakentaminen. Metsä oli muokattavissa koko projektin ajan ja se muokkaantuikin paljon.

Kuvat 4 ja 5: Varastotila ennen ja jälkeen. Metsä rakennettiin isoilta osin teltan sisälle

4.4 Puu metsästä päiväkotiin

Kenpä siitä oksan otti, se otti ikuisen onnen;

kenpä siitä latvan taittoi, se taittoi ikuisen taian;

kenpä lehvän leikkaeli, se leikkoi ikuisen lemmen.

-Kalevala

Puu valikoitui projektin keskiöksi erityisesti elämänpuu-symboliikkaan nojaten. Ennen kaikkea puu kuvasti projektissa yhteisten uusien asioiden syntymistä ja kasvua. Elämänpuun symboliikan mukaan puun kuorella, lehdillä ja hedelmillä on uudistavia ominaisuuksia ja elämänpuulla on yhteys luomisen alkuvesiin. Elämänpuu on maailman napa, josta ravinto leviää ympärilleen. (Nikkanen 2016, 25-26.) Näin toivottiin myös symbolisesti taikapuun tuottaman ”hedelmän” leviävän hyödynnettäväksi päiväkodin arjessa myös projektin jälkeen.

Hämeen ammattikorkeakoulun metsätalouden lehtori Pekka Vuori oli valmis yhteistyöhön. Hänelle oli tärkeää välittää lapsille tietämystä metsistä, luonnosta ja puiden elämänkaaresta. Osana yhteistyötä hän opasti oikeassa metsässä luonnosta, puista ja luonnon kiertokulusta.

Siellä otetut valokuvat, videot, muistiinpanot ja luonnonmateriaalit vietiin päiväkodille. Lapset pääsivät ihmettelemään niiden avulla puun päätymistä päiväkodille.

Luonnosta otetut valokuvat heijastettiin satumetsän seiniin projektorilla. Tämä toi huoneeseen moniaistillisuutta sekä uusia syvyyksiä. Lapset pääsivät pohtimaan sekä tutkimaan, mitä kuvissa näkyy. Lapset oivalsivat hienosti kuka oli mahtanut kuvan puun järsiä (Kuva 7) ja mitä toisen puun rungossa kasvaa tai mahdollisesti asustaa (Kuva 6). Lisäksi kuvat herättivät paljon keskustelua ja kertomuksia lasten omista metsäkokemuksista. Turvallisuussyistä lapsia ei voitu ottaa mukaan puunkaatoon, mutta yhdessä lasten kanssa käytiin läpi puun kaatoon liittyvät turvallisuusasiat ja ne kiinnostivatkin heitä kovasti.

Kuvat 6 ja 7: Sienikasvustoa puun rungossa, majavan järsimä puunrunko

Lehtori Vuori tutki etukäteen erilaisia puulajeja ja pohti, mikä lajike palvelisi parhaiten käyttötarkoitustamme. Hän ehdotti projektia varten haapaa. Haapa on monikäyttöinen puulaji, jonka runko kestää ja säilyy hyvin kuivatuksen jälkeen. Sen pinta on kauniin monisävyistä sekä sileää, mikä on sisäkäytössä käytännöllinen ominaisuus. Lisäksi haapa on hyvä ja kestävä puu, joka ei halkeile tai tikkuunnu käsittelyssä. Haavasta valmistetaan paljon erilaisia tuotteita: saunan lauteita, tulitikkuja, päreitä, hammastikkuja ja jopa hirsitaloja. (Puutieto.) Yhdessä lasten kanssa pohdittiin, mihin kaikkeen puuta voikaan käyttää, mitä siitä voi valmistaa.

Kuva 8: Keskellä vasemmalla olevan Haavan latvusto päätyi projektin puuksi

Lehtori Vuori oli kiertänyt metsää ja etsinyt harvennettavan puukohteen. Metsässä valikoitiin tarkasti, mikä yksilö kaadetaan. Tarpeetonta puun kaatamista haluttiin välttää. Suuri haapa kasvoi liian tiheässä muiden kanssa ja oli siksi valittu kaadettavaksi (kuva 8). Kyseinen haapa kaadettiin harvennussyistä. Kasvupaikka ei ollut paras mahdollinen, koska sen lähellä kasvoi muita puita. Näin tämän haavan latvusto päätyi satumetsä-projektiin taikapuuksi. Puun kaatamisesta ja sen tekniikasta otetut useat kuvat ja puun kaatumisen videot herättivät lapsissa paljon mielenkiintoa (kuvat 9, 10 ja 11).

Kuvat 9, 10, ja 11: Vaiheita puun kaatamisesta

4.5 Taikapuun maalaaminen ja koristelu

Satumetsän taikapuuta maalattiin ja koristeltiin pienissä ryhmissä. Aluksi tutkittiin, kosketettiin, haisteltiin ja ihmeteltiin puun omaa pintaa ja värejä. Lapsille kerrottiin lehtori Vuoren jakama tieto haavasta puulajina. Erityisesti lapsia kiinnosti, että haapa on monien eläinten ”lempipuu”. Esimerkiksi oravat, jänikset ja hirvet rakastavat haavan makua. Hyönteiset sekä linnut mielivät pesiä sinne. Myös sienet ja jäkälät tekevät helposti kasvustoa haavan pintaan.

Satumetsän seinälle oli heijastettuna metsän kuvia, taustalla kuului metsän ääniä ja hämärässä huoneessa ”taika sudenkorennot ja perhoset” loistivat luoden taianomaista tunnelmaa. Satumetsän taivaalla loisti tähdet ja satumetsässä tuoksui haavan lempeä tuoksu. Näissä hetkissä pystyi huomaamaan, kuinka kaikki ympäröivä aistillisuus ruokki lasten

mielikuvituksellisuutta. Maalatessa he pohtivat, kuka metsässä asuu ja mitä kaikkea ihmeellistä puuhun voisi alkaa kasvamaan.

Kuvat 12 ja 13: Lapsia maalamassa taikapuuta. Seinille on heijastettuna kuvia oikeasta metsästä.

Puunrunkoa koristeltiin lasten lähtökohdista. Sitä maalattiin, väritettiin liiduilla, pintaan liimattiin hileitä, paljetteja ja helmiä (kuvat 12 ja 13). Tärkeintä oli, että tehtiin ja koettiin miten puun olomuoto ja värit muuttuivat. Puun maalaamisessa lapset käyttivät käsiä ja pensseleitä, värit ympäröivät puun oksat ja maalatessa oli mukava jutella kaverin kanssa. Lapset muistivat antaa hyvin tilaa toisilleen. Maalatessa oli hyvä opetella ottamaan toiset huomioon. Lapset sopivat usein yhdessä kuka maalaa mihinkin. Tarinat maalausten ympärillä pääsivät vauhtiin ja lapsilla oli hauskaa yhdessä. Eri värien yhteen sekoittuminen oli myös usein ihmetelyn aiheena ja näin opittiin myös värien käyttäytymistä. (kuvat 14, 15, 16, ja 17.)

Kuvat 14, 15, 16 ja 17: Lapsia maalaamassa ja koristelemassa taikapuuta. Seinille on heijastettuna kuvia oikeasta metsästä.

Maalaamisen jälkeen lapset askartelivat pahvista, kiiltävistä papereista ja silkkipapereista puun kasvustoa. Puun oksia koristeltiin myös helmin ja paljetein (kuva 18). Oksiin kasvoi niin lehtiä, hedelmiä ja marjoja kuin myös autoja, lasten omia koteja, Ninjoja ja prinsessoja.

Lapset pohtivat vielä askartelun jälkeenkin, mitä voisivat oksiin vielä laittaa kasvamaan. Yhdessä he ihastelivat toistensa tekemiä töitä ja oppivat kehumaan muiden aikaansaannoksia. Yhdessä tehty puu symboloi päiväkodin henkeä ja jokaista sen yksilöä. Myöhemmin myös vanhemmat saivat lisätä koristuksia puuhun päiväkodin kevätjuhlassa. Lapsille puun koristelu ja hienon tuotoksen esittely vanhemmilleen oli tärkeää.

Kuva 18: Lopulta taikapuuta koristeltiin muun muassa helmin

4.6 Muu toiminta satumetsässä

Rakentamisen jälkeen satumetsän käyttö muokkautui lasten toiveiden ja tarpeiden mukaisesti. Satumetsässä sadutusta harjoiteltiin yhdessä paljon. Sadutus oli aluksi monille lapsille todella jännittävää ja tarvittiin hieman innostusta, sekä rohkaisua. Jännityksen kaikottua lapset innostuivat yhdessä keksimään mitä omituisempia ja hauskempia tarinoita. Oli myös hienoa huomata, ettei lapsia haitannut vaikka vieruskaveri saattoi keksiä hyvinkin yllättävän käänteeseen edellisen kertomalle. Saduttaessa tarinoista syntyi aina vain jännittävämpiä ja yllättävämpiä. Oli hienoa huomata kuinka sadutuksessa tarinat alkoivat elää, kuten seuraavasta sadun pätkästä näkyy.

”Olipa kerran pieni perhonen ja pieni itikka. Sataa lunta ja sataa vettä ja sataa aurinkoo. Metsässä oli tosi paljon puita ja oksia kasassa. Sitten sinne tuli vielä vihree perhonen ja sininenkin. Niillä oli kultakorut.”

Satujen maailmaa laajennettiin myös sadutuksen ohella satuhierontaan, jossa tarinoiden avulla tutkittiin kehoa. Lasten läsnäoloa ja kehollisuutta tutkittiin esimerkiksi hiiren matkalla

sateisessa metsässä. Miltä hiiren tassut tuntuvat selässä? Mihin se tekee pesäkolon, tai miltä sade tuntuisi iholla? Satuhieronnan ja sadutuksen lisäksi satumetsää käytettiin perinteisten satukirjojen lukemiseen. Erityisessä tarkastelussa olivat luontoon, metsään ja ystäviin liittyvät kirjat. Erityisesti kaveritaito-tunnekirjoja luettiin ja pohdittiin paljon. Myös luontokirjoista etsittiin paljon vastauksia kysymyksiin, pohdittiin esimerkiksi eläinten jalanjälkien malleja ja kuka on nähnyt mitäkin jälkiä luonnossa.

Lisäksi satumetsä toimi retoutumispaikkana kiireisen ja vilkkaan arjen keskellä. Rauhallisen musiikin, himmeän valaistuksen ja ”tähtitaivaan” avulla vilkkaimmatkin lapset saivat pysähdyksen arjen pyöryksessä. Moniaistillisuus rauhoitti lapsia ja auttoi keskittymään olennaiseen. Myös pienimmät lapset saivat iloa moniaistillisuudesta.

Satumetsästä tuli myös kierrätysopetuksen tila ja väline. Yhdessä lasten kanssa pohdittiin metsässä olemisen sääntöjä. Metsään piilotettiin erilaisia esineitä. Tämän jälkeen pohdittiin kuinka ne kierrätetään, lajitellaan, uusiokäytetään tai mahdollisesti lahjoitetaan eteenpäin. Satumetsästä muodostui siis projektin aikana ja myös sen jälkeen monipuolinen oppimisympäristö.

5 Arviointi

Projektin alussa esitettiin tutkimuskysymys: onko pitkäkestoinen, luovin menetelmin toteutettu projekti hyvä keino tukea yhteisöllisyyttä? Antaako tällainen luova työskentely mahdollisuuden tukea yhteisön jokaisen yksilön omia tarpeita?

Tämän projektin toteutuksen ja sen mukana tulleiden havaintojen myötä voidaan todeta, että luovin menetelmin tehty projekti on monella tapaa toimiva keino vahvistaa yhteisöllisyyttä ja vastata lasten yksilöllisiin tarpeisiin. Luovat menetelmät antoivat laajat mahdollisuudet löytää jokaiselle mieluinen tapa työskennellä. Luovuus onkin lapsille ominainen ja luontainen toimintatapa, ja näin kehittämissuunnitelma luovilla menetelmillä vahvistaa yksilöiden omia tarpeita. Yksilöiden hyvinvointi on olennainen osa hyvän yhteisöllisyyden muodostumiselle. Tutkimuskysymyksiin voidaan siis vastata myöntävästi tämän projektin kautta nousseiden havaintojen pohjalta.

5.1 Luovien toimintamenetelmien valinnan arviointi

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla painotetaan useita syitä, miksi luovia menetelmiä tulisi käyttää. Luovat menetelmät lisäävät THL:n mukaan osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä ihmisen hyvinvointia. Luovilla menetelmillä ihminen voi esimerkiksi saada uutta näkökulmaa elämäänsä ja etäisyyttä arkeen. Lisäksi luovat menetelmät ovat helposti sovellettavia, ja näin ne sopivat kaikenlaisille yksilöille, sillä yksilön on helppo hyödyntää luovia menetelmiä eri

tavoin, omalle luonteelleen tai fyysisille kyvyilleen sopivilla tavoilla, päästäkseen omiin tavoitteisiinsa. (THL 2019.) Päiväkotiyhteisössä, jossa on lapsia eri ikäryhmistä ja erilaisilla taustoilla, huomattiin, että nimenomaan luovat menetelmät mahdollistivat kaikkien osallistumisen. Kasvattajan oli helppo osallistaa lapsia monipuolisesti projektiin, vastaten kunkin yksilölliseen kehitystasoon.

Aiempiä tutkimuksia luovien menetelmien hyödyntämisestä yhteisöllisyyden ja osallisuuden tueksi löytyy useita. Niissä on hyödynnetty esimerkiksi draamatyöskentelyä, liikuntakasvatusta ja kuvaamataitoa. Tulokset ovat hyvin samanlaisia oman toimintatutkimukseni tulosten kanssa. Esimerkiksi vuosina 2014 ja 2016 välillä toteutettu Vantaan varhaiskasvatuksen ja kulttuuripalveluiden TAIKAVA-hanke osoittaa hyvin, kuinka tärkeä elementti taidekasvatus ja luovat menetelmät ovat yhteisöllisyyden kehittämisessä. TAIKAVA-hankkeessa lisättiin varhaiskasvatushenkilöstöön taidepedagogeja, jotka osaltaan ohjasivat ja lisäsivät taidetoimintaa lapsiryhmissä. Hankkeen aikana ryhmissä järjestettiin monipuolisesti taidepohjaista toimintaa niin arjen hetkissä kuin projektienkin muodossa. Hankkeen myötä todettiin, että yhdessä jaettu luova toiminta ja tämän myötä positiivinen vuorovaikutus vahvistavat niin yhteisöllisyyttä kuin yksilönkin osallisuuden tunnetta. (Ikäheimo & Viitanen 2016, 7-9.)

5.1.1 Taidekasvatuksen arviointi

Taidekasvatuksen merkitys varhaiskasvatusympäristössä on kokemuksellinen, moniaistillinen tietämisen tapa, jonka avulla lapsi rakentaa suhdettaan todellisuuteen ja voi valita omimman tavan tulkita ja toteuttaa sitä. Taidekasvatus on hyvä projektityöskentelyn muoto ja siihen voidaan integroida moninaisesti eri taiteen lajeja sekä muita oppimisen ja kasvamisen tavoitteita. (Ruokonen ym. 2009, 9-30.) Tehdyssä kehittämisprojektissa oli myös helppo tuoda taidekasvatuksen rinnalle useita oppimisen kohteita niin ympäristöopista ja biologiasta aina sosi-aalisiin, pehmeisiin taitoihin. Luova lähtökohta teki oppimisesta mielekästä ja innostavaa lapsille, tavalla, jossa kokemisella, oivaltamisella ja keskustelulla luotiin ymmärrystä aiheista. Taidekasvatus joko spontaanina arjen tilanteissa tai tavoitteellisena toimintana olikin kasvattajalle täydellinen väylä havainnoida luonnostaan tutkivaa lasta. (Ruokonen ym. 2009, 9-30.)

Kasvattajan roolissa erityisen tärkeää oli kyetä heittäytymään, olla sensitiivinen ja täysin antautua kulloisellekin hetkelle mahdollistaen lapsille ympäristön, jossa luodaan sekä koetaan nimenomaan heidän lähtökohdistaan. Lasten saadessa toteuttaa itseään luovien menetelmin ja itselleen mieluisin keinoin, heidän identiteettinsä ja hyvinvointinsa vahvistuivat. Lapsille itselleen myös selkiytyi omat näkemykset, mielenkiinnon kohteet ja ajatukset monipuolisen taidetoiminnan kautta. Nämä hetket olivat myös yhdessä jaettuja kokemuksia, jotka varmasti parantavat niin lasten ja kasvattajien kuin myös lasten keskinäisiä suhteita, ymmärrystä sekä kommunikointia.

5.1.2 Luontokasvatuksen arviointi

Luontokasvatuksen merkitys tässä kehittämisprojektissa painottui kahteen keskeiseen alueeseen. Yhdessä rakennetun satumetsän avulla lapset pohtivat paljon heitä askarruttaneita luontoaiheita ja linkittivät ne luovasti omien mielikuvituksen kohteiden kanssa. Luontomateriaaleja kerättiin ja tutkittiin lähimetsässä, tutkittiin luonnon moninaisuutta ja metsässä opeteltiin eri puulajeista erottamaan satumetsän puulaji ja sitä tutkittiin sen luonnollisessa metsäympäristössä. Lasten kanssa pohdittiin myös luonnosta huolen pitämistä esimerkiksi roskia satumetsästä kierrättämällä oikein. Luontokasvatuksen linkittäminen lapsille mielenkiintoiseen projektiin ja siihen lapsilähtöisen reggiolaisen toimintamallin sisällyttäminen, mahdollisti lapsille mielekkään ja kokemuksellisen oppimisen sekä monia onnistumisen ja oivaltamisen tunteita.

Toisaalta luontokasvatus painottui myös luonnon kiertokulun, puun käytön ja metsätalouden näkökulmaan. Yhteistyö Hämeen ammattikorkeakoulun metsätalouden lehtorin kanssa mahdollisti projektiin oikean puun saamisen, sekä oikean tiedon metsästä, puulajeista ja metsätaloudesta välittämisen lapsille. Lehtorin rooli puunkaatajana vakuutti lapset kerrotun tiedon mielenkiintoisuudesta. Tämän opetuksen linkittäminen heidän taikapuunsa kaatamiseen mahdollisti omien kokemusten liittämisen oikeaan opittuun tietoon.

Kehittämisprojektissa tiedon jakaminen toteutui sujuvasti ja lasten mielenkiinnon tasoisesti lasten kanssa kuvaamaani videota katsoen ja aiheesta keskustellen ja yhdessä oivaltaen. Luova toiminta ja sen soveltava yhdistäminen luontokasvatukseen oli toimiva valinta yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

5.2 Projektin vaiheiden arviointi

Projektin eri vaiheet sujuivat suhteellisen mutkattomasti, ja syklinen prosessi mukautui sulavasti luovan projektin tarpeisiin. Suunnitteluvaiheessa yhteistyö ja dialogi päiväkotia Norlandian kanssa sujui hyvin. Yhdessä pohdittiin ja asetettiin projektin keskeiset tavoitteet, elementit sekä työskentelytavat. Tämä loi hyvän pohjan projektin alkamiselle ja etenemiselle.

Jo alusta lähtien kaikille osapuolille oli selkeää, että lapsien aktiivisen osallistumisen rooli niin suunnittelussa, ideoinnissa kuin toteutuksessaakin tulee olla suuri. Toki alkusysäyksessä kasvattajan rooli oli isompi, jotta puitteet satumetsälle olivat mahdollisimman hyvät. Kuitenkin tämän jälkeen lapsia pystyttiin osallistamaan ja vastaamaan heidän ideoihinsa sekä toiveisiinsa monipuolisesti. Sen sijaan vanhempien osallistaminen osoittautui aluksi haastavammaksi kuin osattiin odottaa, mutta lopulta löytyi oikea tapa myös vastata tähän haasteeseen.

5.2.1 Suunnittelun arviointi

Kehittämisprojektin vaiheiden sisällön suunnittelu pidettiin tietoisesti minimissään, sillä projektin tiedostettiin kasvavan lasten ja päiväkotiyhteisön tarpeiden mukaiseksi. Suunnitteluvaiheessa keskityttiin miettimään erilaisia lasten temperamenttiominaisuuksia tukevia toimintamenetelmiä kyseisessä tilassa, jotta tavoitteet yhteisöllisyyden parantumisesta saavutettaisiin. Lisäksi pyrittiin miettimään tilan kokonaisuutta ja ulottuvuuksia niin, että se tukisi lasten kehitystä reggiolaisen pedagogiikan sekä taide- ja luontokasvatuksen näkökulmista.

Satumetsän tavoitteena oli olla moniaistillinen ja tunnelmallinen sekä turvallinen paikka. Tavoitteena oli luoda tila, jossa lasten olisi helppo keskittyä ja rauhoittua. Toisaalta tilan haluttiin samalla innostavan käyttämään mielikuvitusta sekä kokemaan ja oppimaan luovasti uusia asioita - niin yksin kuin yhdessäkin.

Ryhmiä muodostaessa pohdittiin ryhmädynamiikkaa, ja miten kehittämisprojektilla ongelmallisia suhteita sekä konflikteja voitaisiin ratkaista. Joidenkin lapsien kohdalla muodostettiin tarkoituksenmukaisesti pienempi ryhmä. Tässä ryhmässä saattoi toisinaan olla samaa aikaa lapset, joiden välillä syntyi arjessa usein ristiriitatilanteita. Arvelun mukaisesti, he pystyivät satumetsässä toimimaan hienosti yhdessä, jakoivat kokemuksen mielissään yhdessä ja jopa kehuivat sekä kannustivat toisiaan. Myös vilkkaasti käyttäytyvien lasten kanssa ryhmäkoko pidettiin pienempänä, jolloin heidän tarpeitaan pystyi tukemaan paremmin. Heidän kohdallaan oli myös mielenkiintoista huomata, kuinka he pystyivät keskittymään satumetsässä ja rentoutuivat kuunnellessamme satuja ja luonnon ääniä.

Tilan moniaistillisuus ja tunnelmallisuus, tarpeeksi pieni ryhmäkoko sekä kaikkien kiireetön läsnäolo edesauttoivat lapsia rauhoittumaan ja keskittymään. Näiden huomioiminen jo ennen projektin alkua mahdollisti satumetsän tavoitteellisen käytön ja positiiviset lopputulokset.

5.2.2 Toteutuksen arviointi

Toiminnan muodot rakennettiin mahdollisimman moniaistilliseksi. Siellä hyödynnettiin videokuvaa, äänimaailmaa, tarinoita, valoja, tuksuja ja kankaita. Lisäksi käytettiin monipuolisesti luonnonmateriaaleja ja teatterinukkeja sekä tehtiin lähimetsäretkiä lasten kanssa. Kaikki satumetsässä ympärillä oleva, eri aistein koettava ruokki lasten mielikuvitusta innosti lapsia kehittämään ja käyttämään tilaa monin eri tavoin.

Satumetsä osoittautui oivalliseksi tavaksi antaa lapsille puitteet ja mahdollisuus luovaan ja oivaltavaan oppimiseen. Tilassa työstettiin puuta, sen kasvustoa ja ympäristöä, ja siellä tutkittiin luonnosta tuotuja materiaaleja. Satumetsässä luontoa tutkittiin myös kirjojen, videoiden ja luonnonmateriaalien avulla. Tutkimista jatkettiin myös retkillä oikeaan metsään. Lapset toivat luonnosta itse keppejä ja kiviä satumetsään, ja lopulta satumetsään ilmestyi myös

erilaisia eläimiä ja muita leluja, joita lapset innostuivat tuomaan kotoa. Niiden kanssa sadutettiin yhdessä ihania ja yllättäviä tarinoita, luettiin kirjoja ja kuunneltiin musiikkia. Satumetsässä oli usein rentoutushetkiä, jotka autoivat etenkin vilkkaita lapsia hengähtämään arjen keskellä. Metsä toimi apuna myös kierrätysjärjoituksissa, ja koko projekti olikin tutkivaa oppimista yhdessä lasten kanssa. Kehittämiprojektin aikana satumetsä ja taikapuu muuttivat paljon muotoaan ja moniaistillista tilaa käytettiin moneen tarkoitukseen alkuperäisen projektin jälkeenkin. Projekti loi ymmärtäväisen ja uteliaan ilmapiirin päiväkotiin, jossa toisia kannustettiin ja jossa yhdessä kysymyksiin etsittiin vastauksia.

Vanhempien osallistaminen projektin alussa osoittautui haastavaksi, mutta lopussa satumetsä pääsi osaksi kevätjuhlaa, jolloin vanhemmat pääsivät kokemaan satumetsän tunnelmia yhdessä lastensa kanssa. Perheet olivat mielissään tästä ja tutkivat paikkaa lasten kanssa tutustuen heidän mielenmaisemaansa. Kysymyksiä projektista tuli paljon ja vanhemmat olivat selvästi kiinnostuneita ja kiitollisia projektin positiivista tuloksista.

Projektin toteutukseen osalliseksi pääsi päiväkodin johtaja, kuka toimi lisäksi työharjoittelun ja kehittämisprojektin ohjaajana työpaikalla. Hän oli useita kertoja satumetsässä mukana seuraamassa toimintaa ja sen pohjalta antoi myös arvioinnin projektista. Arvioinnissa keuhuttiin projektin monipuolisuutta ja sen tarjoamia luovia mahdollisuuksia tärkeänä elementtinä projektissa.

Arvioinnin pohjalta pohdittiin, että taikapuuta voisi hyödyntää tulevaisuudessa moneen käyttöön: se voisi toimia päiväkodin tiloissa esimerkiksi toivepuuna, jonne lapset voivat ripustaa toiveita liittyen päiväkodin arkeen. Toiveet napataan puun oksilta aina kun sen toteuttamiseen on sopiva aika ja paikka. Ne jäävät ikään kuin konkreettisesti muistiin ja lapsi tietää, että toive tullaan toteuttamaan, vaikka ehkä juuri toiveen esiin tullessa ei olisi toteutumismahdollisuuksia. Lisäksi puuta voitaisiin hyödyntää vuodenaikojen havainnoinnissa, jolloin lapset voisivat koristaa puuta tehtyjen luontohavaintojen pohjalta. Puuhun voisi myös kasvaa vaikkapa ihania ajatuksia ystävistä. Kehittämisprojektissa toteutuikin kasvatusajattelu, jossa mahdollistettiin lapsille luovuutta tukevan ja ihmettelyä herättävän kasvuympäristön. Se loi päiväkotiyhteisölle kuuntelemisen, arvostuksen, vuorovaikutuksen ja luovuuden ilmapiirin.

5.3 Aineistonkeruumenetelmien arviointi

Reggiolaisessa pedagogiikassa yhteisöllisen, sosiaalisen oppimisen ajattelussa tieto syntyy vuorovaikutuksessa toisten kanssa, kun yhdessä ajatellaan, tutkitaan ja ratkaistaan. Kun lapset käyvät dialogia keskenään syvenee elämykselliset ja moniaistilliset tiedot. (Reggioemilia-yhdistys.) Lasten dialogi tallentui videoinnin ja kuvaamisen avulla parhaiten. Näin onnistuttiin taltioimaan lasten toiminnan, kertomukset ja keskinäisen vuorovaikutuksen tilanteissa, jotka saattoivat olla hyvinkin lyhyitä hetkiä tai tulla yllättäen. Näin projektin aikana huomattiin kuvaamisen olevan tutkijalle välttämätön menetelmä aineistonkeruussa, toiminnan

dokumentoinnissa ja reflektoinnissa. Videointi toimi myös vanhemmille ja päiväkotiyhteisölle päiväkotiarjesta tiedonjakamisena sekä reflektion välineenä päiväkotihenkilöstölle.

Videoinnin ja valokuvaamisen avulla toteutui hyvin reggiolainen (Paalasmaa & Heinimaa 2011, 275-282.) kuunteleva ja osallistava pedagogiikka ja toimintamalli, jossa kasvattajana kykeni olemaan prosessissa osallisena ja vuorovaikutuksessa keskittyen läsnäoloon lasten kanssa. Valokuvaamisen ja videoinnin avulla pystyi palaamaan yhdessä koettuihin hetkiin ja tilanteisiin, ja löytämään hienovaraisetkin reaktiot; ilmeet, eleet ja ajatukset.

Videoinnin ja kuvaamisen haasteena oli kuitenkin pienessä tilassa asettaa kamera yhteen tiettyyn nurkkaan kuvaamaan jatkuvasti. Lapset välillä arastelivat, jos kamera oli liian lähellä, joten kamera upotettiin metsätilaan huomaamattomasti. Toisaalta myös stabiili kamerapaikka vaikeutti liikkuvaisten lasten kuvaamista. Jälkikäteen mietittynä, aineiston keruussa videoinnin ja kuvaamisen merkittävän roolin vuoksi, olisi ollut hyvä miettiä tätä enemmän etukäteen - harjoitella videokuvaamista sekä miettiä, mistä kuvakulmasta tai paikasta saisi taltioitua tilanteet parhaiten.

Kuvaamisen keinoin pystyttiin myös tuomaan lasten ulottuville metsän ja talousmetsän hoitoon liittyvää aineistoa, jota metsätalouden lehtori hyvässä yhteistyössä halusi lapsille välittää. Lasten vieminen metsään puunkaatoon ja sen dokumentointi paikan päällä yhdessä olisi ollut lisämauste projektin vaikuttavuudessa ja kokemuksellisuudessa. Toisaalta sillä ei tässä prosessissa olisi kuitenkaan ollut keskeisen tärkeää roolia, joten turvallisuussyistä se jätettiin pois.

Erityisesti sadutuksessa videoinnin avulla projektissa tallentui lasten kertomat ja leikin vaiheet autenttisimmin. Sadutus on itsessään prosessi ja siksi merkityksellinen tapa dokumentoida toimintatutkimuksessa projektityöskentelyä. Karlssonin mukaan sadutuksessa olennaista on juuri prosessi, jossa lapselle annetaan tila ja arvostus tulla kuulluksi. Hänen mukaansa sadutuksen yhteisöllinen voima piilee myös lasten tavassa kertoa hassuja juttuja ja jakaa sitä iloa yhdessä. Sadutus on kuunteleva, leikkisä ja voimavarakeskeinen metodi ja avain osallisuuteen. (Karlsson 2014, 24- 55.)

Kertomuksiin, leikkeihin ja vuorovaikutukseen lapsia innostivat ja inspiroivat yhdessä rakennettu metsämiljöö ja monipuolinen toiminta ja tarinoiden tueksi he ottivat myös teatterinuket mukaan. Kukin lapsi löysi projektin aikana omimman tavan kertoa ja osallistua satumetässä toimintaan; yksi ryhtyi ennakkoluulottomasti kertomaan, toinen leikin kautta tarinoimaan, jollekulle oli omiaan piirtäminen tai yksi innostui jatkamaan toisen tarinaa tai tekemään pieniä draamaleikkejä. Monimuotoinen sadutusmenetelmä toimi ryhmissä luovasti lasten yksilöllisyyttä tukien, vahvisti yhteisöllisyyttä ja lasten keskinäisiä suhteita, sillä yhdessä innostuttiin toistenkin tarinoista.

Aluksi lapset jännittivät sadustilanteita paljon, ja kasvattajalla oli iso rooli turvallisuuden tunteen luomisessa. Vähitellen jännitys kaikkosi ja lopuksi kaksi 6-vuotiasta tyttöä innostuivat jopa kuvittamaan omat satukirjat, joihin he myös askartelivat hienot kannet. Puuta maala-
tessa lapset jakoivat ajatuksiaan, ja saatavilla olevat teatterinuket siivittivät tarinat leikkeihin ja omien lelujen tuominen tarinaan mukaan innosti lapsia entisestään. Monelle vuoron odottaminen oli myös toisinaan haastavaa, kun vähän innostuttiin ja oma idea haluttiin heti kertoa. Kokeilujen ja harjoittelujen jälkeen sadutus kuitenkin onnistui hienosti ja lasten kärsivällisyys ja vuoron odottaminen sekä toisten tarinoiden arvostus lisääntyivät.

Muistiinpanojen tekeminen oli toisinaan haastavaa arjen keskellä, mutta projektin edetessä niiden tekemiseen löytyi rutiini. Yhdessä videoinnin ja kuvaamisen kanssa muistiinpanot osoittautuivat tehokkaaksi keinoksi palata tilanteisiin reflektoinnissa, ja mieltä syy ja seuraussuhteita, sekä kehittää toimintaa eteenpäin. Monipuoliset dokumentointi- ja aineistonkeruun menetelmät olivat olennainen osa tämän toimintatutkimuksen ymmärtämisessä ja kehityksen seuraamisessa.

5.4 Arviointi lasten osallisuudesta ja yhteisöllisyydestä projektin aikana

Varhaiskasvatussuunnitelmassa edellytetään lapsille tarjottavan monipuolisia, moniaistisesti koettavia oppimisympäristöjä. Tavoite on mahdollistaa luova ja osallistava toiminta niin itsenäisesti kuin myös vuorovaikutuksessa muiden kanssa, osana yhteisöä. Taiteellinen kokeminen ja ilmaisun mahdollistaminen tukevat lasta oppimaan ja kehittämään myönteisesti minäkuvaa sekä sosiaalisia taitoja. Taidetoiminnan avulla voidaan edistää myös lapsen valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa sekä omaa osallisuuttaan siinä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 42-44.)

Lasten oman aktiivisuuden olennainen rooli oli ehdottomasti kehittämisprojektin hedelmällisintä antia, mutta se toi myös haasteita. Lapsiryhmien koko sekä lasten ikä ja temperamentti vaikuttivat paljon projektin ja työskentelyn sujuvuuteen. Kehittämisprojektin aikana opittiin ennakoimaan erilaisten lasten kanssa, miten valmistautua aktiviteetteihin ja työskentelyyn. Projekti opetti, että olennainen osa kasvattajan roolia oli lasten valmisteleminen ennen satumetsään siirtymistä. Puheella, äänensävyllä ja pienillä ohjenuorilla luotiin oikeanlainen tunnelma jo etukäteen, tai muutoin toiminta satumetsässä olisi helposti yltynyt liian villiksi. Yllättävän nopeasti lapset kuitenkin omaksuivat satumetsän erityisen aseman päiväkodin tiloissa. He sisäistivät sille ominaisen rauhallisen tunnelman, joka oli tarkoitus aina kokea yhdessä. Satumetsästä muodostuikin projektin aikana erityinen, hieman mystinen paikka päiväkotiympäristössä.

Moniaistillisuus ja luova toiminta satumetsässä vapauttivat mielikuvituksen, ja lapset uppoutuivat sinne tultuaan kuin toiseen maailmaan. Lapset aistivat tilassa koko kehollaan yhdessä leikkien, taiteillen, keskustellen, ihmetellen ja omia aiempia kokemuksiaan jakaen.

Pienimmät lapset tutkivat tilaa koskettamalla, haistamalla ja maistamalla. Pienimpien lasten kanssa osallisuus mahdollistui sylissä yhdessä ihmetellen erilaisia valoja ja ääniä. Puun sileää ja moniväristä pintaa sekä maassa olevia pintoja tutkittiin ja tunnusteltiin tarkasti. Eläimille lapset alkoivat yhdessä rakentamaan pesiä. He pohtivat kuka on kenenkin poikanen, mitä eläimet voisivat metsässä syödä ja mitä juoda, mikä olisi pelottava petoeläin ja kenen tulisi mennä turvaan. Yhdessä opittiin sosiaalisia taitoja sekä syy- ja seuraussuhteita.

Lapset tarvitsivat yksilöllistä tukea kasvattajalta kukin omilla ehdoillaan. Aikaa ja tilaa toimia annettiin prosessissa niin yksilönä kuin osana yhteisöä. Itseilmaisua ja myös tärkeitä kaveritaitoja sekä toisten huomioimista harjoiteltiin.

Reggiolaisen pedagogiikan mukaisesti (Paalasmaa & Heinimaa 2011, 275-282.) kasvattajan tuli olla prosessissa osallisena ja vuorovaikutuksessa, samalla dokumentoin lasten tekemistä näkyväksi myös vanhemmille. Toteutettu taikapuu satumetsässä, videokollaasi ja kuvat sekä kirjoitelmat valottivat hyvin projektin etenemistä. Ne välittivät lasten ilon vanhemmille ja muille kasvattajille. Malaguzzin sanoin; tiedon rikkaudesta, ympäröivään viehättymisestä ja intohimosta sekä lapsen sadasta kielestä kasvaa vuorovaikutuksessa halu, uteliaisuus ja kyky ihmetellä (Paalasmaa & Heinimaa 2011, 275-282).

6 Pohdinta

Tämän kuukauden mittaisen kehittämisprojektin keskeinen tavoite oli vahvistaa yhteisöllisyyttä Norlandia-päiväkoti Tuulessa. Tähän tavoitteeseen vastattiin hyvin ja monipuolisesti. Päiväkodin lapset oppivat kuinka kokea ja rakentaa asioita yhdessä, miten antaa toisten ajatuksille ja ideoille tilaa ja kuinka muu yhteisö arvostaa jokaisen yksilön omia ideoita. Päiväkodin johtajalta saadun palautteen perusteella voidaan todeta, että myös henkilökunta piti projektia onnistuneena. Sen koettiin antaneen konkreettisen esimerkin sekä uusia keinoja tukea yhteisöllisyyttä luovia menetelmiä hyödyntäen. Varhaiskasvatussuunnitelman edellyttämällä tavalla yhteinen projekti sekä luova toiminta vaikuttivat yksilöiden minäkuvaan positiivisesti. Projekti tuki lasten osallisuuden sekä yhteisöllisyyden tunnetta.

Valikoitunut teoreettinen viitekehys tuki juuri tätä kehittämisprojektia ja sen tavoitteita. Kuten myös Reggiolaisessa pedagogiikassa (Reggioemiliayhdistys) ajatellaan, tässä kehitysprojektissa lapset kykenivät yhdessä pohtien, tehden ja leikkien ratkaisemaan itse tai kavereiden kanssa monia kysymyksiä. Kysymykset saattoivat liittyä kaverisuhteisiin, luontoon sekä muihin heitä kiinnostaviin asioihin. Reggio Emilia-pedagogiikka osoittautui siis hyväksi perustaksi tälle kehittämisprojektille. Se tuki lasten oppimista ja itse oppimisympäristön luomista. Siellä toimi lasten oma maailma. Lapset olivat aktiivisia oppijoita ja tutkijoita, joiden mielikuvitus

ja uteliaisuus johdatti projektia eteenpäin. Mielekkäässä tilassa, yhdessä samanvertaisina opittiin innolla uusia asioita. Taide- ja luontokasvatuksen roolit syntyivät luonnollisesti kehittämissprojektin luovan luonteen vuoksi. Ne olivat olennaisessa osassa lasten inspiroimisessa ja innostamisessa.

Toimintatutkimuksen antamat raamit tukivat tätä projektia, sen kulkua ja kasvua sekä dokumentointia tehokkaasti. Toimintatutkimuksen ansiosta projektin jäsentely ja ymmärtäminen sekä syy-seuraussuhteiden näkeminen selkiytyi. Projektia oli helppo ohjata kohti päätavoitetta - yhteisöllisyyttä.

Moniaistillisuuden, luontokasvatuksen sekä erilaisten luovien osallisuuden mahdollisuuksien avulla erilaiset yksilöt päiväkodissa saattoivat olla yksilöllisellä tavalla osallisia yhteisessä prosessissa. Lapset oppivat tarinoinnin ja keskustelujen kautta myös kunnioittamaan toisiaan sekä erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä. Samalla lapset aktiivisina toimijoina omaksuivat tietoa luonnosta kokemuksellisella ja mielekkäällä tavalla. Luovan toiminnan, moniaistillisen kokemisen ja leikin avulla uuden oppiminen ja kokeminen muodostui luonnolliseksi prosessiksi. Opittiin ymmärtämään luontoa, itsensä ilmaisua ja myös yhteisössä tarvittavia sosiaalisia taitoja.

Lapset kokivat itsensä projektissa tärkeäsi osaksi, sillä he tulivat kuulluksi ja toiminta oli heidän ajatuksistaan ja ideoistaan kumpuavaa. Juuri tämä yhdessä, lasten lähtökohdista rakennettu projekti ja sen aikana tapahtuneet yksilölliset ja yhteisölliset toiminnat olivat tämän toimintatutkimuksen hedelmällisintä antia. Tämä projekti ja sen tuottama luova toiminta osaltaan opetti lapsia tekemään myös tavallisessa arjessa luovia ratkaisuja, sekä toimimaan paremmin ryhmässä toisiaan tukien ja kannustaen.

Kaiken kaikkiaan projekti mahdollisti antoisan ja opettavaisen kokemuksen kaikille osapuolille. Se lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja luovuutta päiväkodissa. Lapset tulivat kuulluksi ja nähdyksi, ja he kokivat olevansa jokainen omalla tavallaan tärkeä osa toimintaa. Yhdessä rakennetun lopputuloksen näkeminen oli ilon ja ylpeyden aihe, joka jaettiin myös perheiden kanssa.

Lähteet

Painetut

Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkinen, H. & Jyrkämä, J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena Kustannus.

Huovinen, T. & Rovio, E. 2008. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) Toiminnasta tietoon - Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.

Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Keisteri-Sipilä, E. 2017. Liikuttava luonto. Lähellä koko perhettä. Helsinki: Metsäkustannus.

Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa Heikkinen, H., Huttunen, R. & Moilanen, P. (toim.) Siinä tutkija missä tekijä. Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Jyväskylä: Atena kustannus.

Koivula, M. 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Sophi.

Niinikangas, L. 2004. Kotipihasta maalimalle. Helsinki: BTJ kirjastopalvelu Oy.

Nordström, H. 2004. Ympäristökasvatuksen toimintamalleja. Teoksessa: Hannele, C. (toim.) Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Nykänen, R. & Kinnunen, J. 1993. Taivaan merkit. Pienten lasten ympäristökasvatus. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto.

Paalasmaa, J. & Heinimaa, E. 2011. Lapsesta käsin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. 2009. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Yliopistopaino

Roos P. 2016. Mitä kuuluu? Lapsen kertomukset ja osallisuus päiväkotiarjessa. Vaasa: Waasa Graphics Oy.

Tuomaala, T. 2002. Luonto tutuksi. Jyväskylä: Gummerts Kirjapaino Oy.

Sähköiset

Edu. 2013. Yhteisöllisyys. Viitattu: 5.4.2018.

http://www.edu.fi/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/yleissivistava_koulutus/teemat/osallisuus_ja_oppilaskuntatoiminta/osallisuus/yhteisollisyys

Ikäheimo, R-J. & Viitanen, H. 2016. Opinnäytetyö: Taidekasvatuksella vuorovaikutusta rakentamassa - Vanhempien näkemyksiä TAIKAVA-hankkeesta. Viitattu 4.5.2020.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/114305/ikaheimo_Viitanen.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Nikkanen R. 2016. Pyhien puiden symboliikka. s.18 & 25-26. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Humanistinen tiedekunta. Viitattu: 8.4.2018.

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169652/Nikkinen_Riikka_Progradu_2016.pdf?sequence=2

Opetushallitus. Varhaiskasvatus. Viitattu: 2.4.2018.

http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/varhaiskasvatus

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Viitattu 20.4.2020.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2018.pdf

Puuproffa. Puutieto. Haapa. Viitattu:10.4.2020.

<https://puuproffa.fi/puutieto/yleista-puista/haapa/>

Reggio Emilia-yhdistys. Viitattu 15.5.2019.

<https://reggioemiliayhdistyscom.wordpress.com/>

Toimintatutkimuksen menetelmäopas. Toimintatutkimus. Viitattu 11.4.2020

<https://toimintatutkimus.wordpress.com/tutkimusprosessi/>

THL. 2019. Kulttuurihyvinvointi ja taidelähtöiset menetelmät. Viitattu 22.4.2020.
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/kulttuurihyvinvointi-ja-taidelahtoiset-menetelmat

Kuviot

Kuvio 1: Toimintatutkimuksen syklien kuvaus soveltaen (Tiainen, Aittoniemi, Haukijärvi & Yli-Karhu 2015). 13

Kuvio 2: Satumetsä-projektin toimintatutkimuksen kuvaus sykleissä soveltaen (Tiainen ym. 2015). **Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.**

Liitteet

Liite 1: Informaatio ja lupakysely 41

Liite 1: Informaatio ja lupakysely

30.4.2018

Hei,

Olen sosionomiopiskelija Laurea-ammattikorkeakoulusta Hyvinkään kampukselta. Suoritan opinnoissani lastentarhanopettajan pätevyyden ja olen parhaillaan työharjoittelussa Päiväkoti Tuussa Aurinkotuulten ryhmässä. Toteutan päiväkodissa kehittämisprojektin osana opinnäytetyötäni. Kehittämisprojekti tapahtuu 8.5.-15.6.2018 välisenä aikana.

Tässä kehittämisprojektissa tarkastelen päiväkodin yhteisöllisyyden ja lapsen osallisuuden toteutumista sekä vahvistamista taide- ja luontokasvatuksen avulla.

Kyseessä on Taikapuu-projekti, joka muokkaantuu lasten ideoiden myötä. Valitsin kehittämisprojektin keskiöön puun, koska se kuvastaa yhteisöllisyyttä ja puun kasvattamat lehdet ja hedelmät kuvastavat yhdessä tuottamiamme uusia ideoita. Puu on symbolina tärkeä osa Norlandia päiväkotien luontoteemaa ja merkittävä osa Suomen kulttuuria.

Metsän ja puun rakentaminen: Lapset rakentavat kanssani moniaistillisen tilan, josta luomme heidän toiveidensa näköisen metsän. Jokaisen ryhmän lapset pääsevät vuorollaan ideointiin ja tilan rakentamiseen. Tilasta teemme moniaistillisen luontoäänien, videokuvan, valojen, kankaiden ja luonnonmateriaalin sekä -tuoksujen avulla. Metsä on muokattavissa koko projektin ajan, jos lapset sille kokevat tarvetta.

Puun koristelu: Metsän valmistuttua, tuomme sinne puun, jonka Hämeen-ammattikorkeakoulun metsätalouden linja antaa käyttöömme. Yhteistyöhön haluttiin erityisesti luontokasvatuksen näkökulmasta. He kokivat tärkeäksi, että muutenkin kaadettava puu pääsee hyötykäyttöön ja oikean puun avulla lapset pääsevät tutkimaan sen pintaa, muotoja ja tuoksua. Pääsemme myös yhdessä pohtimaan puiden elämänkaarta, monikäyttöisyyttä ja yleisesti luontoon liittyviä teemoja, kuten luontovastuullisuutta ja kierrätystä.

Lapset pääsevät maalaamaan ja koristelemaan lehdettömän puun pinnan. Samalla luomme ryhmäsadutuksella tarinaa puun ympärille. Kuka siellä asuu? Millaisen on metsä puun ympärillä? Mitä puun oksille alkaa kasvamaan? Tämän tarinan pääsette lukemaan puun viereltä, kun valmistuttuaan puu siirretään lähelle eteistilaa.

Haluan projektin olevan lapsille moniaistillinen elämys, jossa heidän osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunteet vahvistuvat.

LUPAKYSELY

Tarkoituksenani on videoida projektia. Haluan taltioida kallisarvoisia hetkiä lasten tekemisestä, keskusteluista ja oivalluksista. Videoidusta materiaalista teen koosteen teille. Lisäksi pääsette kevätjuhlassa näkemään metsähuoneen ja Taikapuun.

Kehittämiprojektiin sisältyy myös tutkimuksellinen näkökulma, jota hyödynnän opinnäytetyössäni. Videoinnin ja kirjaamisen avulla havainnoin lasten välillä tapahtuvaa yhteistyötä ja mahdollista yhteisöllisyyden lisääntymistä.

Toivon teidän vastaavan alla esitettyihin kysymyksiin lapsenne osallistumiseen liittyen ja palauttavan tämän lapun päiväkodille viimeistään 8.5.2018. Kiitos! Jos ette anna suostumusta lapsenne videointiin/valokuvaamiseen, mutta haluatte hänen osallistuvan projektiin, huolehdin, ettei hän näy missään dokumentoidussa materiaalissa. Lapsien nimiä ei mainita missään yhteydessä projektiin liittyen.

Lapseni _____

Saa osallistua kehittämiprojektiin Ei saa osallistua kehittämiprojektiin

Saa näkyä videoidussa materiaalissa Ei saa näkyä videoidussa materiaa-
lissa

Saa näkyä kuvatussa materiaalissa Ei saa näkyä kuvatussa materiaa-
lissa

Lapsestani videoitua materiaalia saa käyttää:

Norlandia päiväkotien kotisivuilla

Norlandia päiväkotien Facebook-sivuilla

Norlandia päiväkotien Instagram-sivuilla

Opinnäytetyöni loppuseminaarissa

Sosionomikoulutuksessa opetusmateriaalina

Lapsestani kuvattua materiaalia saa käyttää:

Norlandia päiväkotien kotisivuilla

Norlandia päiväkotien Facebook-sivuilla

Norlandia päiväkotien Instagram-sivuilla

Osana opinnäytetyöni kirjallista tuotosta

Opinnäytetyöni loppuseminaarissa

Sosionomikoulutuksessa opetusmateriaalina

Huoltajan allekirjoitus, päivämäärä ja nimenselvennys:

Ystävällisin terveisin,

Inkeri Jokivuo